

ROMANOS

Pablo, Roma macārã Cristore ca t̃uo ñññjeerãre owa cojogu, ména Romar̃p̃re waatig̃ura c̃j̃are owa cojupi. “Biig̃ur̃na Esrañar̃p̃re waag̃u, ỹu ãa amet̃ua waarucu,” c̃ũ ca ãirije niip̃ra, “Too cãare ỹu waarucu” c̃ũ ca ãi t̃ugoeñaricar̃p̃re.

Ate queti Pablo c̃ũ ca owariquea, Galacia macārãre c̃ũ ca owa cojorique mena maquẽra nii. Cristore ca t̃uo ñññjeerã, “O biri wãme ca tii niipe nii Cristore ca t̃uo ñññjeerã mani ca niijata,” paio c̃ũ ca ãi wede owarique nii. C̃ũ ca owa cojorucurore birora “To biro ca biig̃u m̃j̃are ỹu owa cojo,” ãi wede yapano, añu doti cojo, ñucã “Añu majuropeecã” c̃ũ ca ãi juu buerije mena, to biri “Atere ãima ãig̃u m̃j̃are ỹu owa cojo,” c̃ũ ca ãirije mena, owa j̃uomi (1.1-17).

To biro ãi yapano, (1.16-17) “Añurije Queti ate maquẽ nii,” ãi wedecã cojo, ñucã c̃ũ ca wede majio owa cojopere wede majio cojog̃ura: “Judíos, judíos ca niitirã, to biri bojoca niipetirãp̃ra, ñañaro c̃j̃a ca biiboriquere amet̃ua majima,” ãi wede majiomi. Ñucã “ Jesucristore mani ca t̃uo ñññjeerije j̃uori mena wado mani ca ñañarijere manire amet̃uenemi Ëm̃ureco Pac̃u, ãi wede Añurije Queti,” ãi wede majio ñññua waami (1.17).

“Niipetirãp̃ra, judíos, judíos ca niitirã, ñañarije ca tiirã wado mani niicã, tee tiirã ñañaro ca bii yaiparãra mani niicã, to biri ñañaro mani ca biiboriquere ca amet̃uaparã mani nii,” ãi wede majiomi (1.18—3.20). Atere c̃ũ ca wedejata: “Jesucristore mani ca t̃uo ñññjeejata, ñañarije mani ca tiiriquere manire amet̃uene majimi; ñañaro mani ca biiboriquere manire amet̃uene majimi; ñucã c̃ũ mena macārã mani ca niiro manire tiimi Ëm̃ureco Pac̃u,” ãi wede majiog̃u ãimi (3.21—4.25).

“To biro Ëm̃ureco Pac̃u manire c̃ũ ca tiiro macã, wãma catirique mani c̃uo Jesucristo mena nii eama ãirã,” ãi wedemi. To biro ãicã, doti c̃urique maquẽre, “O biro biip̃ra bojoca menare,” ãi wede yapano, bojoca ñañarije c̃j̃a ca tii niirijere Ëm̃ureco Pac̃u c̃ũ ca amet̃uene bojar̃o jir̃op̃ra yua, c̃ũ ca cati niirije pea Ëm̃ureco Pac̃u ỹu Añuri Yeri c̃ũ ca doti niirije peere ca tii ñññjeerije nii ea, ãi wedemi (caps. 5—8).

Israel yaa pooga macārã niipetirã jañurip̃ra añurije quetire c̃j̃a ca t̃uo ñññjeetiro macã, judío niiri Pablo c̃ũ ca t̃ugoeña pairiquere wede. Tee tiig̃u Pablo, Ëm̃ureco Pac̃u c̃ũ yaa pooga macārãre junag̃u méé c̃ũ ca biirijere, niipetirãp̃re c̃ũ ca ãa mair̃ore birora

ñucã jiro cãja cãa Jesucristore cãja ca tuo nunñeepere wedemi (caps. 9—11).

Jesucristore ca tuo nunñeerã cãja ca biirique cuti niirije maquẽre wedemi anora. Ameri mairique maquẽre, Æmureco Pacure tii nũcã bñoriquere, ÷parã cãja ca dotirijere tuo nunñeeriquire, to biri mani yaarã mena añuro niiriquere, wedemi, Jesucristo cã ca biirica wãmere tũgoeñari (12.1—15.13).

“O biri wãme nii Cristo mena ca niirã, cãja ca niiri wãme,” ïi, ameri mairique maquẽre wede majio yapano cojomi. To biri ïicã, queti owa yapano cojogu, “Cãjare añu dotiya,” ïirique mena owa yapano eami Pablo (15.14—16.27).

Roma macãrãre Pablo cã ca queti owa cojorica pũuro

Añu dotirique

1 ¹Yũ Pablo, Cristo Jesús yeere ca paderi majũ, cã yee quetire ca wede yujupũ cã niijato ïigu cã ca juoricũ, Æmureco Pacũ yee añurije quetire ca wedepũ cã ca ami dica wooricũ, mñjare yũ añu doti. ²Mee, cã yeere wede juqueri maja menapũra añurije queti cãja ca owariquerũ, “To biro yũ tiirucu,” ïi cũucãquĩupi Æmureco Pacũ. ³Tee añurije queti, mani Wiogu Jesucristo bojocũre biro ca bauaricũ cã ca niirije peera, David yaa puna macũ cã ca niirijere wede. ⁴Añuri Yeri ca ñañarije manirã cãja ca niiro ca tiigu mena peera, cã ca doti tutuarije mena Æmureco Pacũ Macũ nii eaupi, ca bii yairicarã watoare cã ca cati tuari tabe mena. ⁵Jesucristo juorira, Æmureco Pacũ cã wãmere cãja ïi nũcã buojato

ïigu, añurije quetire wede yujuri majũ niiriquere mani ca bña earo jãare tiwi, bojoca poogaari niipetirãpũra cũre tuo nunñee, cã ca ïirore biro tii, ca tiirã cãja niijato ïigu.

⁶Mñja, Jesucristo yaarã cãja niijato ïigu Æmureco Pacũ cã ca juoricarã cãa, cãja menara mñja nii. ⁷Mñja niipetirã Æmureco Pacũ cã ca mairã, cã yaarã cãja niijato ïigu cã ca juoricarã Roma ca niirãre yũ owa cojo. Mani Pacũ Æmureco Pacũ, Wiogu Jesucristo, cã ca añu majuropeerije, jĩcãri cõro añuro niiriquere, mñjare cã tiicojojato.

Pablo Romapũ cã ca ïa yujugu waarugarique

⁸Ca nii juori tabere, Jesucristo juoripũ, mñja niipetirã yee juori, yũ Æmureco Pacure, “Añu majuropeecã” yũ ïi, díamacũ mñja ca tuo nũcã bñorijere niipetiri taberipũ macãrã cãja

ca wede bato n̄n̄na waarije ca niiro macã. ⁹Ɛm̄ureco Pacu, yu ca cati niirije niipetiropu mena, cã Macũ yee añurije quetire yu ca wede boja niigu niimi, to birora m̄jare yu ca t̄goeñacõa niirijere ca majigu. ¹⁰M̄ja p̄toru yu ca ãagu waapere, Ɛm̄ureco Pacure “M̄ ca boorije to ca nijata, tooru yu ca waaro yure tiya,” yu ï juu buerucu to cãnacã tiira. ¹¹Jicã wãme m̄ja ca yeri t̄goeña bayipere m̄jare wede majiorugama ïgu, b̄aro m̄jare yu ãaruga. ¹²Añuro petira díamacũ mani ca t̄o n̄cũ b̄o niirijere ameri wede ɰjea nii, t̄goeña tutua, mani ca ameri tiipere ïma ïgu.

¹³Yu yaarã, atere m̄ja ca majiro yu boo: Paũ tiiri “ca ãagu waape niicu,” ï pacagu, yu waa majiti, paucã yure bii camotacõa niirucu. Ape poogaari macãrã judíos ca niitirã, Jesús're ca t̄o n̄n̄jeerã c̄ja ca niiro yu ca tiiricarore birora, m̄ja mena macãrã Jesucristore c̄ja ca t̄o n̄n̄jeero tiirugama ïgu, yu waarugami. ¹⁴“To biri bojoca cõrorena griego ca niirã, griego ca niitirã cãare, yu ca wedepe d̄jacã mena,” yu ï t̄goeña. ¹⁵To biri m̄ja Roma macãrã cãare, b̄aro m̄jare Jesús yee añurije quetire yu ca wederugarije nii.

Añurije queti ca tii tutuarije

¹⁶Añurije queti Ɛm̄ureco Pacu cã ca yeri tutuarije ca

niirije, teere ca t̄o n̄n̄jeerã niipetirãre c̄ja ca ametuaro ca tiirijere^a wedegu yu boboti, ca nii j̄ori tabere judíos, ñucã judíos ca niitirã cãa, c̄ja ca ametuapere. ¹⁷Tee añurije queti pea, mee t̄r̄m̄p̄ra díamacũ t̄o n̄cũ b̄oriquie j̄orira Ɛm̄ureco Pacu añurã c̄ ca tiiriquera, mecã cãare ñucã díamacũ t̄o n̄cũ b̄oriquie j̄orira añurã manire c̄ ca tiirijere wede majio, Ɛm̄ureco Pacu wederique: “Añugua, díamacũ c̄ ca t̄o n̄cũ b̄orijie j̄orira catirucumi,” ca ñirote birora.^b

Ɛm̄ureco Pacu bojoca menare cã ca ajiarije

¹⁸Niipetirã bojoca ñañarã, ñañarije c̄ja ca tiirije mena, Ɛm̄ureco Pacu yee majiriquere, díamacũ ca niirijere, ca tii camota niirãre, ɰm̄ureco tutip̄ niigura ñañaro c̄jare c̄ ca tiirije mena cã ca ajiarijere ññomi Ɛm̄ureco Pacu. ¹⁹Ɛm̄ureco Pacu yee maquẽ c̄ja ca majipere añuro majima, cã majuropeera c̄jare majioui. ²⁰Ɛm̄ureco Pacu ca ãaña manigu c̄ ca nii pacaro, cã ca tiiriquerena ãari, c̄re majirique nii. Ati yepare cã ca tiirica tabe menap̄ra, Ɛm̄ureco Pacura cã ca niirijere, cã ca doti tutuarije ca peti n̄cãtirijere, ãa majirique nii. To biri ca ñañarã, “Majitima ïirã, to biro jãa biiwũ,” ï

^a 1.16 Wedegu yu boboti. ^b 1.17 Hab 2.4.

majitima. ²¹ Ɛmureco Pacure ca majirã nii pacarã, Ɛmureco Pacure birora cüre ïi nũcũ bũo, “Mũ añu majuropeecã,” cüre ïi, ïitima. ïitirãra ñañarije pee wado tũgoeña, ñañarije cũja ca tũgoeñarijera ca naitiaropũ ca niirãre biro, cũja ca nii yai waaro cũjare tiicã. ²² “Ca majirã jãa nii,” ïi pacarã, ca majitirã jeeñacã yai waama. ²³ To biro ca biirã niiri, Ɛmureco Pacu to birora ca caticõa niigu cũ ca tutuarijere, bojocu yoaro ca catitigure biigu pee weeri, ñucã ca wũurã, waibucurã bapari dũpori ca dũpori cutirã, añaa, pinoare biirã cũja ca wee jeeñoricarã peere, tii nũcũ bũo wajoama tee cãare.^c

²⁴ Tee jũori Ɛmureco Pacu, cũja yeripũ ñañarije cũja ca tiirũga tũgoeñarije pee, cũjare cũucãupi. To biri cũja majuropeera boborije ameri tiicã yai waaupa. ²⁵ Ɛmureco Pacu yee díamacũ ca niirijere tii nũñjeericaro unora, ca bii ditorije peere tii nũñjee, Ɛmureco Pacure cũja ca tii nũcũ bũora tabe unora, cũ ca tii jeeñorique peere tii nũcũ bũo, tii niupa, Ɛmureco Pacu teere ca tii jeeñoricu to birora baja peo nũcũ bũocõa niiricu peere tii nũcũ buotirãra. To biro to bijjato.

²⁶ To birira Ɛmureco Pacu, boborije cũja ca tiirije peere cũja ca tiiro cũjare tiupi.

Nomia menapũra añuro manũ cuti niirica wãmere tiitirãra, cũja majuropeera, nomia wado ameri manũ cuti, tii wajoa niupa. ²⁷ Ɛmũa cãa to birora nomia mena añuro nũmo cuti niirica wãme cõrora tiitirãra, cũja majuropeera, umũa wadora ameri tii epe niirucuupa, cũja upũri ca boorore biro aperã mena cũja ca tiirũga ametuarije ca niiro macã. Ca tiiya manirijere cũja ca tiirije jũori cũja majuropeera cũja upũ menara cũja ca ñañarije wapare ñañaro tamũoupa.

²⁸ Ɛmureco Pacure majirũgati, ñañarije wado tũgoeña, cũja ca biirije jũori, cũ pea cũjare camotaticãupi, ca tiitipe unore peere cũja tii nijato ïigu. ²⁹ To cãnacã wãmera ñañarijere tiicãma: ñañaro cũja ca tũgoeñarije, apeye unore cũja ca ïa ugorije, aperãre ñañaro cũja ca tiirũga tũgoeñarije, ca bojoca jãarã, ca ïa tutirique pairã, ca ajia pairã, ca ameri quẽe pairã, ca ïi dito pairã, ca wede pairã, ³⁰ aperãre ñañarije ca ïi wede coterã, Ɛmureco Pacure ca junarã, “Ñañaro jãa tiibocu” ca ïi bojoca catitirã, ca nii majuropeerãre biro ca tũgoeñarã, ñañarije ca ïi jeeñorique pairã, cũja pacũare ca ametuene nũcãrã, ³¹ ca tũgoeña bojoca catitirã, cũja ca ïirore biro ca tiitirã, ca bojoca ïa maitirã, ca ïa boo pacatirã,

^c 1.23 Dt 4.16-18.

niima. ³²Mee ʘmureco Pacu, “To biro ca tii niirã, ñañaro biirica taberu ca bii yaiparã niicãrã biima,” cã ca ïi cãuriquere añuro majima. Teere maji pacarã, to birora tiicã nũna waa, cãja ca tiirijere ïa cõori, cãjare biro ca tii nũnjeerã cãare “Añu majuropeecã,” ïima.

**ʘmureco Pacu ca niimore
biro cã ca ïa bejerije**

2 ¹To biri mu, no ca boogu, aperãre, “To biro biima,” ca ïi ïa bejegu, “Cãjare biro yu biiti,” mu ïi majiti. Aperãre, “To biro biima,” ïi ïa bejegu mu majuropeera ñañaro mu bii yaicã, cãjare birora ca tiigu niiri. ²ʘmureco Pacu, ñañarije ca tiirãre ñañaro cã ca tiijata, díamacũra^d cã ca tiirijere mani maji. ³Mu, aperãre, “To biro biima,” ca ïi ïa bejegu, cãjare birora ca tiigu nií pacagu, “ʘmureco Pacu ñañaro cã ca tiirijere yu duticãrucu,” ¿mu ïi tãgoeñacãti? ⁴ʘmureco Pacu cã ca añu majuropeerijera mu ca tãgoeña wajoaro ca tiirugarijere majirugatima iigu, ʘmureco Pacu, ca añu majuropeegu niiri, ca tãgoeña bayigu niiri, ca boo paca ïagu niiri, añurije ca peti nãcãtirije cã ca tiicojorijere mu juna. ⁵Ca bii ametene nãcãgu niiri, ʘmureco Pacu peere mu ca tão nũnjeerugatirije juori, ñañaro tamorica rũmu, ca

niimore biro ʘmureco Pacu cã ca ïa bejeri rũmu ca niimore, mu majuropeera ñañaro mu ca tamopere buaro jañuro mu tii bui cuti nũna waa. ⁶To cãnacãrãpũrena, cãja ca tiirica wãmeri ca niimore biro ïa cõõnari, ñañarije ca tiiricarãra ñañaro tii, añurije ca tii niiricarãre añuro cãjare tii, tiirucumi.^e

⁷Ca añu majuropeerije, ïi nũcũ buorique, to birora caticõa niiriquere, amarã, añurije to birora ca tiicõa niiricarã peera, to birora caticõa niiriquere cãjare tiicojorucumi ʘmureco Pacu. ⁸Cãja ca bii ametene nãcãrije mena, díamacũ ca niirijere juna, ñañarije peere tii, ca tiirã, ʘmureco Pacu, ajiarique mena ñañaro cã ca tiirijere tamorucuma. ⁹Niipetirã ñañarije ca tiirã, ñañaro tamõ, tãgoeñarique pai, biirucuma. Ca nii juori tabere judíos, ñucã judíos ca niitirã cãa, to birora biirucuma. ¹⁰To ca bii pacaro, niipetirã añurije ca tiirã peera, ca añu majuropeerije, ïi nũcũ buorique, añuro niirique, cãjare tiicojorucumi ʘmureco Pacu; judíos're tiicojo juo, ñucã judíos ca niitirã cãare to birora tiirucumi. ¹¹ʘmureco Pacu menara bojocare cã ca ïa dica woorije mani.

¹²Niipetirã Moisés cã ca doti cãuriquere majitirãra ñañarije

^d 2.2 Cã wederique ca ïiire biro cã ca tiirijere mani maji.

^e 2.6 Sal 62.12; Pr 24.12.

ca tiiricarã, ñañarije cÿja ca tiirique jworira ñañaro biirica tabepu waarucuma. Moisés cÿ ca doti cÿuriquere ca majirã nii pacarã ñañarije ca tiirã, doti cÿurique ca ñirore biro ñañaro tii ecorucuma. ¹³Moisés cÿ ca doti cÿuriquere cÿja ca tworije jworira, “Añurã niima,” cÿjare ñitimi Æmureco Pacu. Doti cÿurique ca ñirore biro ca tiirã peere, “Añurã niima,” cÿjare ñi ñami. ¹⁴Judíos ca niitirã, doti cÿurique ca cwtotirã nii pacarã, cÿja majuropeera cÿja ca tii niirijere doti cÿurique ca ñirore biro cÿja ca tiijata, cÿja majuropeera doti cÿurique niicãma. ¹⁵To biro cÿja ca bii bojoca cwti niirijera, cÿja yeripu doti cÿurique ca niirijere ñnoma. Teera cÿ ca tÿgoeña bojoca cati niirijepure cÿ ca majiro tii, ñucã cÿ ca tÿgoeña niirijera cÿre wede majio, teera cÿre wedejãa buiyee, tiirucu, ¹⁶Jesucristo jwori, jicãrãra majiriquere añurije queti yu ca wederije ca ñirore biro Æmureco Pacu cÿ ca ña bejeri ramu ca niireore.

Judíos, to biri doti cÿurique

¹⁷“Jãa judíos, doti cÿuriquere ca cworã, Æmureco Pacu yaarã, ¹⁸cÿ ca boorijere ca majirã, doti cÿurique jwori añurije beje majiriquere ca bue majio ecorã, ¹⁹ca ñatirãre biro ca niirãre ca

jwo waa majirãre biro ca tÿgoeña niirã, ca naitiaropu niirãre biro ca niirãre ca boe baterãre biro ca niirã, ²⁰ñucã, ca majitirãre ca wede majiorã, ca tÿgoeña bayitirã cãare ca bue majiorã, doti cÿuriquerena, majirique, díamacÿ ca niirijere, ca cworã jãa nii,” mÿja ñi wjero bayi. ²¹To docare mÿja, aperãre ca bue majiorã nii pacarã, ñnee tiirã mÿja majuropeera mÿja wede majio majititi? “Jee dutieto,” ca ñi buerã nii pacarã, ñnee tiirã mÿja jee dutirucuti? ²²Ñucã, “Ñee epeticãña,” ca ñirã nii pacarã, ñnee tiirã mÿja pea mÿja ñee epeti?^f Cÿja ca weericarãre ca junarã nii pacarã, ñnee tiirã cÿjare ñi nucÿ buorica wii maquere mÿja jee dutirucuti? ²³“Moisés cÿ ca doti cÿuriquere ca cworã niirã jãa bii,” ca ñi wjero bayirã nii pacarã, doti cÿurique ca ñirore biro mÿja ca tiitirije mena Æmureco Pacure mÿja nucÿ buoticã.^g ²⁴To birira Æmureco Pacu wederique o biro ñi: “Mÿja yee jworira, judíos ca niitirã, Æmureco Pacure ñañaro cÿre ñi tutima,” ñi.^h

²⁵Moisés cÿ ca doti cÿurique ca ñirore biro mu ca tii nwnÿjeejata, jeyua quejero yapare wide taariquea ca wapa cwtirijera niiro bii; tee ca ñirore biro mu ca tii nwnÿjeetijata, jeyua quejero yapare ca wide

^f 2.22 ¿“Mÿja nmoa, mÿja manu jãmuu, ca niitirãpurenena epericarã cwtiticãña,” ca ñirã nii pacarã, mÿja epericarã cwtiti? ^g 2.23 Ez 36.16-23. ^h 2.24 Is 52.5; Ez 36.22.

taaya manigũre birora mũ
niicã. ²⁶To biicãri, cũ jeyua
quejero yapare ca wide taaya
manigũ nii pacagũ, doti
cũurique ca ñirore biro ca tii
nũnjeeegũra, jeyua quejero
yapare wide taaricũre biro
ñaricũ niirucumi. ²⁷Cũ upũ macã
tabere ca wide taaya manigũ
nii pacagũ, doti cũurique ca
ñirore biro ca tii nũnjeeegũ
pea mũ, doti cũuriquere cwocã,
mũ jeyua quejero yapare wide
taaricũ niicã, bii pacagũ doti
cũurique ca ñirore biro mũ ca tii
nũnjeeetirije jũori, ñañaaro mũre
tiirucumi.

²⁸Judío niiriquea, jotoa
wado biirique méé nii. Jeyua
quejero yapare wide taarique
cãa, jotoa wado tii niirique
méé nii. ²⁹Díamacũra judío
nii majuropeeriquea, mani ca
tũgoeña niirijepũ biirique nii.
Ñucã jeyua quejero yapare
wide taaricũ peti niiriquea, yeri
jãñariquerũ tũgoeña wajoarique
nii, doti cũurique cũja ca owa
tuurique jũori méé, Añuri Yeri
jũori mani ca tũgoeña wajoarije
nii. To biro ca biigũ judío
docare, Æmũreco Pacũ cãre ñi
nũcũ bũomi, bojoca méé to biro
ñima.ⁱ

Æmũreco Pacũ cũ ca añurije

3 ¹¿To docare judío niirique
mena, ñee peere nii
ametũene nũcã, ñucã jeyua
quejero yapare wide taariquea,

ñee pee wapa cũi, to biiti?

²Paũ wãmeripũrena biicã, ca
nii jũori tabere judíos're cũ
wederiquere cũjare tiicojoui
Æmũreco Pacũ. ³¿To docare yua,
Æmũreco Pacũa, jĩcãrã cũ yee
ca niitirije peere tii nũnjee,
cũre cũja ca bii weorora, cũ
ca ñirore biro ca tiigũ cũ ca
niirijere cũ yerijãacãgajati?

⁴¿Biiticumi! Æmũreco Pacũa,
to birora díamacũ ca niirije ca
ñirore biro tiicõa niimi, bojoca
niipetirãpũra ca ñi dito pairã
wado cũja ca niicã pacaro. O
biro ñi owarique ni:

“Mũ ca ñirijere ‘Añugũ niimi,’
ñi eco,
ñucã mũre cũja ca
wedẽjãajata cãare
bii ametũa nũcãcã, mũ
biicãrucu,” ñi.^j

⁵Mani ca ñañaarijera, Æmũreco
Pacũ cũ ca añurijere ca bii bau
niiro to ca tii pacaro, ¿do biro
pee mani ñirãti? ¿Æmũreco
Pacũ ñañaagũ cũ niiti, to biro
ñañaaro manire tiigũ? Bojoca
cũja ca tũgoeñari wãmere biro
yũ ñi. ⁶¿Biitimi! Æmũreco Pacũ
ñañaagũ cũ ca nijata, ¿do biro
tiicãri bojoca ñañaaro cũja ca
tiirije wapare ñañaaro cũjare cũ
tiibogajati?

⁷Jĩcũ o biro ñibocumi: Yũ ca
ñi ditorijera, Æmũreco Pacũ yee
díamacũ ca niirijere to ca bii bau
niiro, cũ ca añũ majuropeerijere
bũaro jañuro to ca bii nũnũa
waaro ca tii pacaro, ¿ñee tiigũ

ⁱ 2.29 Gn 29.25. ^j 3.4 Sal 51.4.

ʘmureco Pacu, ñañagure biro yure cū tiiti? ⁸To biro to ca biijata: “¿Ñee tiirā ñañarije peere mani tiititi, añurije maquē pee to nii eajato iirā?” iicumi. O biirije peti jāa ca iitirijerena, “O biirije iī buema,” jāare iī wede paima jīcārā. To biro ca iirā ñañaro ca tii ecoparā niirucuma.

“Jīcū peera añugu manimi”

⁹“¿Do biro mani iī yapanorāti? ¿To docare mani judíos mani ca niirije jworira, aperā ametuenero añurā mani niiti? ¡Mani biiti! Mee, mani judíos, judíos ca niitirā cāa, jīcāri cōro ñañarije ca tiirā mani niicāupa,” mani iī yerijāajāw. ¹⁰To birira owarique o biro iī:

“Jīcū ʘno peera añugu ca niigu manimi; jīcū ʘno mani majuropecāmi.

¹¹Ca tūgoeña majigu ʘno manicāmi. ʘmureco Pacure ca majirugagu ʘno cāa, jīcū ʘno peera manicāmi.

¹²Niipetirāpura cūre camotaticoama. Niipetirāpura ñañarije pee wadore tiicā yai waama. Jīcū ʘno peera añurije ca tiigu ʘno manicāmi.

¡Jīcū ʘnoacā niirucu biiti majuropecāmi!”^k

¹³“Mūja wedericagaaria, maja ope ca tujurore biro nii. Mūja ñemerori, ca iī dito pairije nii.”^l

“¡Mūja ʘjeroripu cāare añā nimara niicā!”^m

¹⁴“Ñañaro mūja ca iī tutirije wado mūja ʘjerorire dadacā.”ⁿ

¹⁵“Jīa dīi tii baterugaropua, mūja dūpori tutua añuro ũmaa nucū yujucā.

¹⁶Mūja ca tii niirijea, tii yaio baterique, ñeeja manirā tuaricarō ca tiirije wado niicā.

¹⁷Añuro jīcāri mena nii nūna waariquere majitima.”^o

¹⁸“ʘmureco Pacure nucū bworique ʘno cāare tūgoeñati majuropecāma, cū ca iā cojorore,” iī.^p

¹⁹Niipetirije doti cūurique ca iirijea, teere ca tii nūñjeerāre iī, niipetirā do biro iī wede majitiri, niipetirāpura ʘmureco Pacu ñañaro cū ca tiirijere, ñañaro ca biiparā cūja nijato iiro, mani iī maji. ²⁰To biri jīcū ʘno peera doti cūurique ca iirore biro cū ca tiirije jworira, ʘmureco Pacu cū ca iā cojorore “Añugu niimi,” iī ecotirucumi. Doti cūuriquea, ñañarije ca tiirā mani ca niirijere mani ca majiro ca tiirije pee nii.

Díamacū tuo nucū bworique jwori, añurā niirique

²¹To biri mecāra doti cūurique manirora, ʘmureco Pacu, añurā mani ca niiro cū ca tiirije bii bau nii ea, doti cūurique, ʘmureco Pacu yee quetire wede jūgueri

^k 3.10-12 Sal 14.1-3; 53.1-3; Ec 7.20. ^l 3.13a Sal 5.9. ^m 3.13b Sal 140.3.

ⁿ 3.14 Sal 10.7. ^o 3.15-17 Is 59.7-8. ^p 3.18 Sal 36.1.

maja, cūja ca wederique. ²²Ate, Æmureco Pacu añurã mani ca niiro cū ca tiirijea, Jesucristore díamacū tuo nēcū bʊorique jʊori ea, niipetirã cūre ca tuo nʊnʊjeerãre. ⁴ Æa dica woorique mani, ²³niipetirãpura ñañarijere tiicãma. To biri Æmureco Pacu añurije cū ca boo jãarore biro mani tii eaticã. ⁷ ²⁴Birãpura, Æmureco Pacu cū ca añurije jʊori, wapa manirora añuro tii ecoma, ñañaro mani ca biiboriquere Cristo Jesús cū ca ametuene bojarique jʊori. ²⁵Æmureco Pacu, Cristo cū ca bii yairo tiiri, ñañarije tiiriquere cū ca ametuene bojaro tiupi. Ate ñañarije tiiriquere ametuene ecoriquera, Cristo cū ca bii yai bojariquere díamacū tuo nēcū bʊorique jʊori bʊarique nii. O biro tiiri, añurã mani ca niiro cū ca tiirijere ñorugaupi Æmureco Pacu, ména jʊgueropura ñañarije mani ca tiirijere to birora cū ca Æa ametuacãriquere manire ametuenege. ²⁶Cūa ca tʊgoeña bayigu niimi. Ati cuupere añurã mani ca niiro cū ca tiiri wãmere ñorugaupi; cūa añugu cū ca niirore birora, Jesús're ca tuo nʊnʊjeerãre añurã cūja ca niiro tiimi.

²⁷To docare, “¿Bojoc, ‘o biro ca biigu yʊ nii,’ cū ca ñirije noop to niiti? ¿Tea peticoa! ¿Ñee jʊori to biiti? ¿Doti cūurique ca ñirore

biro tii nʊnʊjeerique jʊori to biiti? Tee jʊori méé bii. Díamacū tuo nēcū bʊorique jʊori pee to biro bii. ²⁸Doti cūurique ca ñirore biro tiirique jʊori méé, díamacū tuo nēcū bʊorique jʊori pee, bojocure añugu cū ca niiro tiimi Æmureco Pacu,” mani ñi yapano ea.

²⁹To docare ¿Æmureco Pacu, judíos Æmureco Pacu wado cū niiti? ¿Bojoca poogaari niipetirã Æmureco Pacu méé cū niiti? Ati yepa macãrã niipetirã bojoca poogaari Æmureco Pacu niimi. ³⁰Apí Æmureco Pacu manimi. Cūra, díamacū tuo nēcū bʊorique jʊori, jeyua quejero yapare wide taaricarãre, ca wide taaya manirã cãare, añurã cūja ca niiro tiirucumi. ³¹To docare, ¿díamacū tuo nēcū bʊorique jʊorira, doti cūurique ca wapa maniro mani tiicãti? Mani tiiti. Doti cūurique ca ñirore biro pee tiirã mani tii.

Abraham cū ca tuo nēcū bʊorique

4 ¹To docare ¿mani ñicū Abraham cū ca biirique peera, do biro mani ñirãti? ²Yee méera Abraham cū, cū ca tiirije jʊorira, añugu cū ca tii ecojata, “O biro ca biigu yʊ nii,” cū ca ñi ʊjero bayirijere díamacūra ñi bojacupi, biigupura Æmureco Pacu cū ca Æa cojoro méere.

⁴ 3.22 Jesucristore díamacū tuo nēcū bʊorique jʊori, niipetirã cūre ca tuo nʊnʊjeerãre añurã cūja ca niiro tiimi Æmureco Pacu. ⁷ 3.23 Niipetirãpura ñañarije ca tiirã wado niicãma. To biri Æmureco Pacu cū ca añu majuropeerije mena cū ca bojoca cuti niiri tabe òo peepura niicãma.

³ʘmureco Pacu wederique o biro ʘi: “ʘmureco Pacure tuo nunʘjeeupi Abraham, tee juori, ‘Añugu niimi,’ ʘi ecoupi,” ʘi.^s
⁴Jĩcũ cũ ca padejata, cũ ca wapa taarije wapa manirora cũ ca tiicojo ecorije mée nii, cũ ca paderique warapu cũ ca wapa taarije nii. ⁵To ca bii pacaro, jĩcũ ʘno, ʘmureco Pacu, ñañaräre, ca ñañarije manirã cũja ca niiro ca tiigure cũ ca tuo nunʘjeejata, díamacũ cũ ca tuo nucũ buorije juorira, “Añugu niimi,” ʘi ecomi, teere buarugũ cũ ca pade bua ñaati pacaro. ⁶David cãa to birora ʘupi, bojocu cũ ca tii niirije juori mée, ʘmureco Pacu añugu cũ ca niiro cũ ca tiigu ca ʘjea niigu yee maquẽre, o biro ʘigu:

⁷“ʘmureco Pacu, cũja ca ñañarije ametuene, ñañarije cũja ca tiirijere to birora ʘa ametua, cũ ca biirã, ʘjea niima.

⁸Ca ñañarije manigure biro wiogu cũ ca ʘagu, ʘjea niimi,” ʘupi.^t

⁹¿To docare ate ʘjea niiriquea, jeyua quejero yapare wide taaricarã wadore ʘiro to ʘiti? ¿Ca wide taaya manirã cãare ʘiro mée to ʘiti? To birira ʘmureco Pacu, Abraham're “Añugu niimi,” ʘirugũ, díamacũ cũ ca tuo nucũ buorijepure ʘaupi, mani ʘjãwũ mee. ¹⁰¿No cõropũ, “Añugu,” cãre cũ ʘaupari? Cũ jeyua quejero yapare cũ ca wide

taa ecoro jiro pee, ¿jugueropũra añugu cãre cũ ʘaupari? Jiro mée, jugueropũra añugu cãre ʘaupi. ¹¹Cũ jeyua quejero yapare wide taaya manigũpũra, díamacũ cũ ca tuo nucũ buorije juori, “Añugu niimi,” ʘi ecoupi ʘmureco Pacure. Añugu cũ ca niirijere to bii ʘnojato ʘigu, jiropu cũ jeyua quejero yapare wide taa ecoupi Abraham. To biri Abraham, cũja jeyua quejero yapare ca wide taaya manirã nii pacarã, ca tuo nunʘjeerã niipetirã pacu niimi. O biro cũja ca biiro macã cũja cãare cũja ca tuo nunʘjeerije juori, “Añurã niima,” ʘimi ʘmureco Pacu. ¹²Ñucã, cũja jeyua quejero yapare ca wide taaricarã nii pacarã, mani ñicũ Abraham cũ jeyua quejero yapare ca wide taaya manigu niigũpũra cũ ca tuo nunʘjeericare biro ca tuo nunʘjeerã cãare cũja pacũra niimi.

Díamacũ tuo nucũ buorique juori, ʘmureco Pacu cũ ca ʘiricare biro ca bii earique

¹³Doti cũurique juori mée, Abraham're, cũ pãrameräre, “Ati yepare mũ cõo earucu,” ʘmureco Pacu cũ ca ʘiriquere ñeeupa. Tuo nunʘjeerique juori, añugu cũ ca niiro cũ ca tiirique juori pee, to biro ʘupi ʘmureco Pacu. ¹⁴Doti cũuriquere ca tii nunʘjeerã pee teere ca cõo eaparã cũja ca niijata, tuo

^s 4.3 Gn 15.6; Ro 4.22. ^t 4.8 Sal 32.1-2.

nɔnɔjeerique pea watoa maquẽ nii, ʘmureco Pacɔ, “To biro yɔ tiirucu,” cɔ ca iirique cãa wapa mani, biicãbojacupa. ¹⁵Doti cūuriquea, ñaňaro tii ecoricaro tii. Ñucã doti cūurique ca manicãjata, teere bii ametuene nɔcãrique cãa mani.

¹⁶To biri ʘmureco Pacɔ, “O biro yɔ tiirucu,” cɔ ca iiriquere díamacũ tɔo nɔnɔjeerique jɔori bua earique nii, Abraham pãramerã niipetirãpɔre to biro wapa manirora bua earique to niicõa nijato iiro. “Yɔ tiicojorucu,” cɔ ca iiriquea, doti cūuriquere ca tii nɔnɔjeerã yee wado méé nii, ñucã niipetirã Abraham're biro ca tɔo nɔnɔjeerã cãare to birora biicã. Cũa to biro biima iigɔ, ʘmureco Pacɔ cɔ ca iã cojorore mani niipetirã pacɔ niimi.

¹⁷ʘmureco Pacɔ wederique o biro ca iirore birora: “Paɔ bojoca poogaari pacɔ mure yɔ tii.” Cũ niimi ʘmureco Pacɔ, Abraham díamacũ cɔ ca tɔo nɔnɔjeericɔ, ca bii yaicoaricarãpɔrena cũja ca catiro tii, ca manirijerena tii jeeño, ca tiigɔ.^u

¹⁸Abraham, cɔ ca yue niirije^v ca peticoa pacaro, to birora tɔo nɔnɔjee yuecã niupi. O biro biima iigɔ, paɔ bojoca poogaari pacɔ nii eaupi, “Mɔ pãramerã ano cõro paɔ niirucuma,” ʘmureco Pacɔ cãre cɔ ca iiricarore birora.

¹⁹Mee, Abraham cien cūmari peti ca cɔogɔ niiri cū upɔrere ca bii yaicoariquere biirijepɔ ca niirijere iã maji, ñucã Sara cõ ca macũ cɔtiboriquere ɔno cãa peticoa, ca biicã pacaro, cãre cɔ ca iiriquere cɔ ca tɔgoeña yue niirije pea daquecoa, cãre biiticãupa.

²⁰ʘmureco Pacɔ “To biro yɔ tiirucu,” cãre cɔ ca iiriquere, ca tɔo nɔnɔjeetigɔ cɔ ca biirore biro “Yeera yãre iicãjacupi,” iitiupi. To biro iitigɔra, cãre cɔ ca iiriquere buaro jañuri díamacũ tɔo nɔcũ buo, ʘmureco Pacɔre baja peo nɔcũ buo, tiupi, ²¹“ʘmureco Pacɔa ‘To biro yɔ tiirucu,’ cɔ ca iiriquere cɔ ca iiricarore birora ca tii tutuagɔ niicumí,” iĩ majiri. ²²Tee jɔori ʘmureco Pacɔ, to biro cɔ ca biirijere iã, “Añugɔ niimi,” cãre iupi.

²³Ate to biro cɔ ca biirijere ʘmureco Pacɔ, “Añugɔ niimi,” cɔ ca iiriquere, Abraham yee wado méére owarique niupa. ²⁴Mani yee maquẽpɔ cãare owarique niupa. Mani cãare, cɔ ca iiriquere díamacũ mani ca tɔo nɔcũ buorije jɔorira, añurãre biro manire iãrucumi ʘmureco Pacɔ, mani Wiogɔ Jesús're ca bii yairicarã watoare cɔ ca cati tuaro ca tiiricure díamacũ mani ca tɔo nɔnɔjeerije jɔori. ²⁵Cũra mani ca ñaňarije wapare manire bii yai bojarugɔ, wedejãa buiyee

^u 4.17 Gn 17.5. ^v 4.18a “Yɔ macũ cɔtirucu,” cɔ ca iĩ yue niimirique ca peticoa pacaro, ʘmureco Pacɔ cãre cɔ ca iiriquere to birora tɔo nɔnɔjeecõa niupi.

cõa eco, jĩcãti ɯno peera ñañarije ca tiitiricarãre biro mani ca niipere ñĩgu cati tua, biipuri.

Añuro nii, ɯjea nii, biirique

5 ¹Díamacũ tɯo nɯcũ bɯorique jɯori añurã tii ecori, Ʋmɯreco Pacɯ mena añuro mani nii, mani Wiogu Jesucristo jɯori. ²Ñucã Jesucristo jɯorira, cã ca ñiriquere díamacũ tɯo nɯcũ bɯorique jɯori, ate añurijere ca bɯa eaparã mani ca niirijere mani cɯo, teepɯre to birora mani ca tɯgoeña bayicõa niirijere. To biri Ʋmɯreco Pacɯ cũ ca añu majuropeerije mani ca bɯa eaperɯre ñĩrã, bɯaro mani ɯjea nii. ³Biirãpɯa ate wado méere, ñañaro tamɯorã cãa, “O biro ca biirã jãa nii,” mani ñi ɯjero bayirucu, ñañaro mani ca tamɯorijea ca tɯgoeña bayirã mani ca niiro ca tiirijere ca majirã niiri. ⁴Tɯgoeña bayiriquera, ca bojoca añurã mani ca nii earo tii, ca bojoca añurã mani ca nii earo ca tiirijera, to birora ca yuecõa niirã manire tii. ⁵Mani ca yue niirije pea boboro mani ca tamɯoro tiiti, Ʋmɯreco Pacɯ, Añuri Yeri manire cũ ca tiicojoricɯ mena, cũ ca mairijere mani yeripɯre paio manire cũ ca tiicojorije ca niiro macã.

⁶Ména ñañarije wapare do biro mani ca bii ametɯa majitiri tabere, “To biro biirucu,” cũ ca ñirica yɯtea ca earo, ñañarije ca tiirãre bii yai ametɯene bojaupi

Cristo. ⁷Jĩcũ ɯno peera arĩpɯ cũ ca bii yaiborica tabe ɯnorena, “Yɯ, yɯ bii yai bojarucu” ñirique, ropiye méera niicã biiti. Ca bojoca añugɯ petipɯ cãare bii bojaya manicu. Ape tabera niicãbocumi biigɯpɯa, jĩcũ bɯaropɯra añuro cũre ca tiiricu ɯnore ca bii yai bojagɯ ɯno. ⁸Ʋmɯreco Pacɯ pea manire cũ ca mairijere ate mena ñĩnomi: Ména ñañarijere ca tiirã mani ca niirora, mani yee jɯori bii yaiupi Cristo.

⁹Mecũra Cristo cũ ca bii yai bojarique jɯori, añurã ca tii ecoricarã niiri, cũ jɯorira, Ʋmɯreco Pacɯ ñañaro cũ ca tiirijere mani ametɯarucu. ¹⁰Ména Ʋmɯreco Pacɯ waparã mani ca niirora, cũ Macũ cũ ca bii yai bojarique mena, cũ majuropeera cũ mena añuro mani ca nii earo tiipuri. To biri mecũ docare cũ mena añuro ca niirã niiri, ametɯenero cũ ca catirije jɯori mani ametɯarucu. ¹¹Ate wado méé, mani Wiogu Jesucristo jɯori, Ʋmɯreco Pacɯre bɯaro mani ɯjea nii, cũ jɯori cũ mena añuro nii eariquere ca tiicojo ecoricarã niiri.

Adán to biri Cristo

¹²Jĩcũ bojocɯ Adán jɯori, ñañarije tiirique bojocapɯre bii ñaajãa nɯcã eaupa; tee tiiro ñañarije tiirique jɯorira bii yairique cãa nii eaupa. O biro biima ñiro, niipetirãpɯre bii yairique niicã nɯnɯa dooupa,

niipetirãpũra ñañarije cũja ca tiicãro macã. ¹³Doti cũurique ca niiparo jũgueropũra, ati yerapũre ñañarije tiirique nii yerijãaupa. Doti cũurique ca manijata, ñañarije tiiriquere majiña mani. ¹⁴To ca bii pacaro, Adán cũ ca niiri cuu mena, Moisés cũ ca niiri cuupũ, ñañarije ca tiicarãre bii yairique to birora biicõa niupa. Biiropũra cũjara, Adán, ca doopũre ca bii jũguegũ, dotiriquere cũ ca bii ametũa nũcãricarore biro méé, ñañarije cũja ca tiirije jũori, to biro biuupa.

¹⁵Adán ñañarije cũ ca tiiriquea, Æmũreco Pacũ wapa manirora añurije cũ ca tiicojorijere biro méé nii. Jĩcũra ñañarije cũ ca tiirique jũorira, niipetirãpũra bii yaicãupa. Jĩcũ, Jesucristo jũori wadora, wapa manirora Æmũreco Pacũ añurije cũ ca tiicojorije pea, tee ametũeneropũ nii eacãupa, rapũra añuro cũja ca niipere biro ñiro. ¹⁶Jĩcũ ñañarije cũ ca tii buiyeerique jũori ca bii nũnũa waarijere, Æmũreco Pacũ, wapa manirora añurije cũ ca tiicojorije menare cõoñarique ñno méé nii. Ñañaro biiriquea, jĩcã wãme ñañarije tiirique jũorira ñañaro bii yairicarore tiupa. Æmũreco Pacũ, wapa manirora cũ ca tiicojorije pea, rapũ wãmeri ñañarije tiirique jũori bii eari, añurã niiricarore tiupa. ¹⁷Jĩcũ ñañarije cũ ca tiirique jũorira niipetirãpũre bii yairique ca bii niiricarore biro ametũenero, Æmũreco Pacũ ca bojoca añugũ

cũ ca niirijepũ, wapa manirora añurã cũ ca tiirã doca, jĩcũ bojocũ Jesucristo jũori wadora, catirãra wãma wãme cati niirucuma.

¹⁸Adán wado ñañarije cũ ca tiirique jũorira, niipetirãpũre ñañaro ca bii yaiparã cũja ca niiro ca tiiricarore birora, Jesucristo wadora añurije cũ ca tiirique jũorira, cũre ca tũo nũnũjeerãre añurã cũja ca niiro tii, to birora cũja ca caticõa niipere biro ñiro. ¹⁹O biro ñi: Jĩcũra Æmũreco Pacũre cũ ca ametũene nũcãrique jũorira, rapũ ñañarije ca tiirã cũja ca niiro cũjare tiicãupa. Ñũcã tee ca biiricarore birora, jĩcũra Æmũreco Pacũre cũ ca tũo nũnũjeerique jũorira, rapũ añurã tii ecorucuma.

²⁰Doti cũurique pea, ñañarije tiirique bũaro jañuro to bii bau nii nũnũa waajato ñiro tiicojorique niupa. Ñañaro tiirique bũaro jañuro ca bii nũnũa waarora, Æmũreco Pacũ cũ ca añurije pea tee ametũeneropũ nii nemocãupa. ²¹Ñañarije tiirique bii yairicarore ca tii tutua niiricarore birora, Æmũreco Pacũ wapa manirora añuro cũ ca tii bojarique añurã mani ca niiro tii, mani Wiogũ Jesucristo jũori to birora caticõa niiriquere manire tiicojo, tii doti tutua niupa.

Ñañarijere bii yai weo, Cristo mena pee cati, biirique

6 ¹¿To docare ñee mani ñirãti? ¿Ñañarijera mani tiicõa niirãti, Æmũreco

Pacɔ bɛaro jañuro cɔ̃ ãa mai nɛnɛa waajato ãirã?^w
²¿Mani tiiti majuropeecãrucu! Mee ñañarijere ca bii yai weoricarãpɛ manì nii. ¿Ñee tiirã, ñañarijera manì tiicõa niibogajati? ³¿Mɔja, Cristo Jesús mena niirugarã ca uwo coe ecoricarã niipetirã, cɔ̃ ca bii yairicarore birora biirã, manì ca uwo coe ecoriquere mɔja majititi? ⁴To birì uwo coerique jɔori, Jesucristo menara yaa cõa eco, cɔ̃ ca bii yairicarore biro manì biiwɛ. O biro biicãri, Cristo, cɔ̃ Pacɔ cɔ̃ ca tutuarije mena cati tua, cɔ̃ ca biicarore birora manì cãa, wãma wãme catirique mena manì bii niico.

⁵Cɔ̃ menara, cɔ̃ ca bii yairicarore biro ca biiricarã manì ca niijata, ñucã cɔ̃ menara manì cati tuarucu.
⁶Jɔguero manì ca bii niirucurique Cristo menara yucɔ tenipɛ paa pua tuu yaio ecoupa, manì upɛ ñañarije ca tiiruga niirije ca tii yaio ecoro, ñañarije tiiriquere ca tii nɛnɛjeerã manì ca nii nɛnɛa waatipere biro ãirã, manì ãi maji.
⁷Bii yaicoarãpɛa, ñañarije manì tiiticu. ⁸“Cristo mena manì ca bii yaijata, cɔ̃ menara manì catirucu,” manì ãi. ⁹Cristoa, ca bii yairicarã watoare ca cati tuaricupɛ niiri, cɔ̃ ca bii yai nemotipere manì maji. Cãra, bii yairiquea do biro cãre bii

ametɛene nɛcã majiti yua. ¹⁰Cɔ̃ ca bii yairije mena, jãcãti bii yaigura, ñañarije tiiriquere bii yai ametɛene peoticã cojoupì mee. Cɔ̃ ca catirije peera Ùmɛreco Pacɔ yeere tiirugɔ catimi. ¹¹To birì wãmera mɔja cãa, ñañarije tiiriquere ca bii yai weoricarãpɛre biro nii tɔgoeñaña. Bii pacarã Cristo Jesús jɔori, Ùmɛreco Pacɔ yee peere ca tiiparã ca catirã niña.

¹²To biicãri, mɔja upɛ ca bii yaipa upɛre ñañarije tiirique pee ca bii ametɛene nɛcãro tii, ñucã ñañarije ca tiirugarije cãare tii nɛnɛjee, tiiticãña. ¹³Mɔja upɛ maquẽre^x ñañarije peere ca tiirije ca niiro tiicãri, ñañarije tiirique maquẽ ca niiro tiiticãña. To biro tiitirãra, Ùmɛreco Pacɔ yee peere ca tiirije ca niiro tiiya, ca bii yaicoaricarãpɛra, ca cati tuaricarãre birora mɔja upɛri maquẽre añurije peere ca tiirije pee ca niiro tiiri. ¹⁴O biro mɔja ca tiiro, ñañarije tiirique mɔjare bii ametɛenetirucu, doti cãurique ca ãirore biro tii nɛnɛa waatirãra, Ùmɛreco Pacɔ añuro cɔ̃ ca tiirije mena pee mɔja ca niiro macã.

Añurijere pade coteri maja

¹⁵¿To docare ñee manì ãirãti? ¿Doti cãurique ca ãirore biro tii nɛnɛa waatirãra, Ùmɛreco Pacɔ wapa manirora añuro cɔ̃

^w 6.1 ¿Añurije bɛaro jañuri to bii bau niijato ãirã, ñañarijera manì tiicõa niirãti?

^x 6.13 Los miembros de su cuerpo.

ca tii bojarique mena pee ca niirã niiri, ñañarije mani tiirãti? ¡Mani tiiti majuropeecãrucu!¹⁶ ¿Jĩcãre, cã ca dotirijere tii nũnũjeerugarã cãre pade coteri maja mũa ca niijata, mũa ca pade bojagũre wapa manirora pade coteri maja niiriquere mũa majititi? Atea teere birora bii, bii yairicaró ca tiirije ñañarijere ca tii nũnũjeerã, añurije maquẽre ca tii nũnũjeerã cãa, teere ca pade coterã niima.¹⁷ Añũ majuropeecã Æmũreco Pacũ, ñañarijere ca tii nũnũjeerã ca niimiricãrã, mee mũa ca yeri tũgoeña niirije menarũ, añurije queti mũa ca bue majio ecoriquere mũa tũo nũnũjeeupa.¹⁸ Ñañarije tiiriquere ametũene ecori, mecũra añurije peere pade coteri maja mũa nii yua.¹⁹ Bojoca bii niiriquerena yũ wede, tũgoeña bayitima iirã, atere añuro tũo puotibocuma mũjare iima iigũ. Jũgueropũre, mũa upũri maquẽre, ðo pee jañuro ñañarije tii yai waaricaró ca tiirije peere ca tiirije ca niiro mũa ca tiiricarore birora, mecũ cãare mũa upũri maquẽre añurije, ca ñañarije manirã niiricaró ca tiirije peere ca tii nũnũjeerije ca niiro tiiya.²⁰ Mẽna, ñañarije peere tii nũnũjee niirã, añurije peere mũa tii nũnũjeetiupa.²¹ ¿Mecũre mũa

ca bobo tũgoeñarije ñañarijere tii niirã, ñee mũa buari? Mũa buatiupa. Tea bii yairicaró ca tiirije wado nii.²² Mecũra ñañarijere ca tii nũnũjee yerijãaricarã niiri, Æmũreco Pacũ peere ca pade coterã nii eari, ca ñañarije manirã nii, caticõa niiriquere bua earicaró tii, ca tiirijere mũa bua.²³ Ñañarije tiirique wapa, bii yairique nii. Æmũreco Pacũ cã ca tiicojorije pea, mani Wiogu Cristo Jesús jũori caticõa niirique nii.

Amo jiarique mena ii cõõña wederique

7 ¹ ¿Yũ jaarã, to docare mũa majititi (doti cũurique ca majirãre mũjare yũ ii) doti cũurique bojocũre cã ca cati niiro wado cũre ca doti niirijere?² O biro iijata: Nomio ca manũ cutigo, ca dotirije jũori cõ manũ cã ca cati niirore iigo, cã mena niimo. Cõ manũ cã ca bii yaicoajata, ca manũ cutigo cõ ca niirijere ca dotirijere ca doti ecotigo tuamo.³ O biro ca biirije jũori, cõ manũ cã ca cati pacaro apĩ cõ ca manũ cutijata, ca manũ cutigo cõ ca niirijere ca dotirijere ametũene nũcãgo tiimo.⁴ Cõ manũ cã ca bii yaicoajata docare, tee ca dotirijere ca doti ecotigo tuamo. To biri apĩ cõ ca manũ cutijata cãare, ca umũa epe paigo mée niimo.⁵

¹ 7.3a “Ca manũ cutigo nii pacago ca umũa epe paigo niimo” iirico niirucumo.

² 7.3b Manũ cuti, nũmo cuti, tiiriquere ca doti niirijere bii ametũene nũcãgo mée biimo.

⁴Yũ yaarã, mũja cãa to birora Cristo mena nii earã, cũ menara doti cũuriquere mũja bii yai weocãupa, apĩ ca bii yairicarã watoare ca cati tuaricũ yaarã pee niirugarã. O biro biicãri, Ëmureco Pacũ cũ ca ãa biijejarije añurije mani tii niirucu. ⁵Ména ñañarije ca tii niirã mani ca niiro, doti cũuriquea, mani upupure ñañarije tiirugarique ca niirijere ca tii bau niiro ca tii niirije niupa. To biri bii yairicarũ ca tiirije wadore mani tiicã niirucuupa. ⁶Mecũra, doti cũurique manire ca doti niirucumiriquere ca bii yai weoricarã niiri, jũgueropũ doti cũurique ca nii jũoriquere ca tii nũñjeerã méé mani nii, Añuri Yeri wãma wãme cũ ca doti niirije mena pee Ëmureco Pacure tii nũñjeerugarã.

Ñañarije yupure ca niirije

⁷¿To docare ñee mani ñirãti? ¿“Doti cũurique ñañarije nii,” mani ñirãti? ¡Mani ñiti majuropeecãrucu! Doti cũurique ca manijata, ñañarije ca niirijere yũ majitibojacupa. Ña ãgoriquere yũ majitibojacupa, doti cũurique, “Ña ãgoticãña,” to ca ñitijata. ^a ⁸Ñañarije pea, doti cũurique to biro ca ñirije jũori, niipetirije ña ãgoriquere yũre tii bau niiwũ. Doti cũurique ca manijata, ñañaro tiirique manirore biro biicã. ⁹Doti

cũuriquere ca majitigũ yũ ca niiri cuupure cati añugũ yũ niiwũ. Doti cũuriquere yũ ca majiro, ñañarije yũ ca tiirique bii bau nii eacãwũ. To biri ca bii yaipũra yũ niicãwũ yua. ^b ¹⁰To biri doti cũurique, catirique yũre ca tiicojoboriquera, ca bii yaipũ yũ ca niiro yũre tiicãwũ. ¹¹Ñañarije pea, doti cũuriquerena nii eari, ñañaro yũ ca tii bui cãtiro yũre tiiwũ. Tee jũori ca bii yaipũra yũ niicãwũ.

¹²O biro mani ñi yapano, añuro petira doti cũuriquea, ca ñañarije manirije nii, ca doti niirije cãa ca ñañarije manirije, díamacũ ca niirije, añurije, nii. ¹³To docare, ate añurijera, ¿ca bii yaipũ yũ ca niiro yũre to tiicãjapari? ¡Tiitijacupa! Ñañarije, ñañarijera ca niirijere ñõorugaro, añurije jũorira, ca bii yaipũ yũ ca niiro yũre tiiwũ. O biro biiri, doti cũurique jũori, ñañarije, díamacũra ñañarije peti ca niirijere bii bau nii eacãwũ.

¹⁴Doti cũuriquea Ëmureco Pacũ yee nii. Yũ pea, bojocũ ca tũgoeña tutuatigũ, ñañarijere ca tii nũñjeerũ noniricũ yũ niicã. ¹⁵Yũ ca tiirijere yũ tũo majiti. Yũ ca tiirugarijere tiitigũra, yũ ca junarije peere yũ tiicã. ¹⁶To biri yũ ca junarije peere ca tiigũ niiri, “Doti cũurique, añurijera nii,” yũ ñi. ¹⁷To biri yua yũ méé yũ nii,

^a 7.7 Ex 20.17; Dt 5.21. ^b 7.9 To biri ñañaro bii yairica taberũ ca waapũra yũ niicãwũ.

teere ca tiigu. Yɔpɔre ñañarije ca niirije pee to biro tii.

¹⁸Yɔpɔre ca tɔgoeña bayitigu yɔ ca niiri upɔre añurije ɔnora ca manicãrije yɔ maji; añurije ca tiicãrɔgagu nii pacagu, yɔ tii jeeño majiticã.

¹⁹To biri yɔ ca tiirijea, añurije yɔ ca tiirɔgarije méere yɔ tii, ñañarije yɔ ca junarije peere yɔ tii. ²⁰To biri yua, yɔ ca junarierena yɔ ca tijata, yɔ méé yɔ tii. Yɔpɔre ñañarije ca niirije to biro tii.

²¹O biro ca biirije jɔori atere yɔ maji: Añurijere yɔ ca tiicãrɔga pacaro, ñañarije mena wado biicã. ²²Yɔ ca tɔgoeñarijerɔa, ɔmɔreco Pacɔ cã ca dotirijere buaro boo tɔgoeña. ²³To ca bii pacaro, yɔ upɔpɔre apeye ca doti niirijere yɔ ña, ñañarijere ca doti niirije ca niirijere. Ate ca dotirije, yɔ ca tɔgoeñarije ca dotirije menare ameri quée niima ñiro, ñañarierena yɔ ca tii nɔnɔjeecãa niiro yɔre tii.

²⁴¡Abé nija yɔ niiquigɔ! ¿Ati upɔ mena ñañarije tiicãri yɔ ca bii yaipere ñiru peti yɔre cã ametɔeneguti? ²⁵ɔmɔreco Pacɔ, mani Wioɔgɔ Jesucristo jɔori, “Añu majuropecã,” yɔ ca ñigɔ wado ametɔene majimi. O biirije ca biiro macã, yɔ ca tɔgoeña niirije mena peera, yɔ majuropeera ɔmɔreco Pacɔ cã ca dotirijere yɔ tii nɔnɔjee, yɔ upɔ ñañarije ca tii niiri upɔ mena peera, ñañarije ca tii dotirije peere yɔ tii nɔnɔjeecã.

Añuri Yeri jɔori catirique

8 ¹To biri mecãra yua, Cristo Jesús mena ca niirãra ñañaro cãja ca bii yaipe ɔno mani. ²Jesucristo jɔori, Añuri Yeri catirique ca tiicojogɔ cã ca dotirije, ñañarijere, bii yairiquere, ca doti tutua niirijere yɔre ametɔenewɔ. ³ɔmɔreco Pacɔ pea, Moisés cã ca doti cãurique do biro ca tii majitirijere tiupi. Do biro ca tiipe méé niupa, bojoca tɔgoeña bayitima ñirã ñañarije cãja ca tii niirije niima ñiro. ɔmɔreco Pacɔ cã Macãre, bojocɔ ñañarijere ca tii niigu ca tɔgoeña bayitigɔre biro ca niigu cãre tiicojoui, ñañarije tii niiriquere cã ametɔene bojajato ñigɔ. Bojocɔ ca tɔgoeña bayitigɔre biro cãre tiiri, ñañarijere tii yaipoupi ɔmɔreco Pacɔ. ⁴Atere to biro tiupi, doti cãurique añurije ca doti biro cãja tii niijato ñigɔ. Mee ñañarije tiirɔga tɔgoeñariquere ca tii nɔnɔjeerã méé mani nii, Añuri Yeri cã ca ñiire biro pee ca tii niirã mani nii yua.

⁵Ñañarije ca tiirã, tee pee wadore tiirɔga nɔnɔjeecã niima. Añuri Yeri cã ca ñiire biro ca tiirã pea, Añuri Yeri cã ca boorije pee wadore tiirɔga tɔgoeñama. ⁶Ñañarije tiirɔga tɔgoeñariquere nɔcãtima ñirã, tee pee wadore tiirɔga nɔnɔjeecã niiriquea, bii yairicarɔ ca tiirije nii. Añuri Yeri yee peere tijata, añuro nii, cati,

biiricaro tii. ⁷Ñañarije cūja ca tiiruga tugoñarijere nūcātima ñirā, tee pee wadore ca tiiruga nūñjееcōa niirā, Æmureco Pacure ca junarā niima. Cū ca dotirijere booti, tii nūñjee majiti, biicāma. ⁸To biri ñañarije cūja ca tiiruga tugoñarijere ca nūcātirā, Æmureco Pacu cū ca ña ujea niirijere tii majitima.

⁹Muja pea, ñañarije ca tiirā méé muja nii yua. Añuri Yeri cū ca boorore biro pee ca tiirā muja nii, díamacūra Æmureco Pacu yuu Añuri Yeri mujarure cū ca nijata. Cristo yuu Añuri Yerire ca cwotigua, Jesucristo yuu méé niimi. ¹⁰Cristo mujarure cū ca nijata, muja upu pea ñañarije juori ca bii yaipa upu to ca nii pacaro, Æmureco Pacu yuu Añuri Yeri pea muja ca catirije niimi, añurā cū ca tiirije juori.^c

¹¹Cristo cū ca cati tuaro ca tiiricu yuu Añuri Yeri mujarure cū ca nijata, Cristo cū ca cati tuaro ca tiiricu Æmureco Pacura muja upuri ca bii yairijere wāma catirique tiicojorucumi, cū yuu Añuri Yeri mujarure cū ca niirije juori.

¹²To biri yu yaarā, jicā wāme mani ca tii niipe nii. Biirorua mani upu ñañarije ca tiirugarije peere mani ca tii niipe méé nii. ¹³Tee ñañarijere muja ca tii nijata, ñañaro tamuo yairica taberu muja waarucu. Añuri

Yeri juori, ñañarije tiiriquere muja ca tii yaiojata, muja caticōa niirucu.

¹⁴Niipetirā, Æmureco Pacu yuu Añuri Yeri cū ca majiorore biro ca tii niirā, Æmureco Pacu puna niima. ¹⁵Muja, ñucā ca uwi duwi yujurā muja ca niiro ca tiipa yeri méére muja ñeeupa. Añuri Yeri, Æmureco Pacu puna niiricaro ca tiigure muja ñeeupa. Cū juorira, Æmureco Pacure, “¡Abbá! ¡Cáacu!”^d mani ñi. ¹⁶Cū, Añuri Yerira mani ca yeri cutirijerure, Æmureco Pacu puna mani ca niirijere wede majiomi. ¹⁷Cū puna mani ca nijata, cū yeere ca cwo nūñjeerā niirā mani bii; Æmureco Pacu yeere ca cwo nūñjeerā, Cristo mena jicāri cū yeere ca cwo nūñjeerā, niirā mani bii, cū mena jicāri ñañaro mani ca tamuojata, ñucā cū mena jicārira añuro mani ca tii nūcū buo ecopere biro ñirā.

Jiropu añurije ca niipe

¹⁸Ati rumurire ñañaro tamoriquea, añurije manire ca bii eape menare mani ca ña cōñajata, mani majuropecā. ¹⁹Æmureco Pacu cū ca jeeñorique, díamacūra Æmureco Pacu puna mani ca niirijere ca bii ñño eapa tabere pato wācārique mena yue nii, ²⁰ñañaro ca biipe ca niiro ca tii ecorique niiri. Biirorua tee

^c 8.10 Muja yeri pea caticā, Æmureco Pacu, jicāti uno peera ñañarije ca tiitiricarāre biro mujare cū ca tiirique juori. ^d 8.15 Arameo wederique menara “Abbá” ñi, “Cáacu,” ñiro.

majuropeera to biro biitiupa. Ɛmureco Pacu, “To biro biirucu,” cū ca ĩrique niima ĩiro to biro biitupa. Bii pacaro nii, ²¹cū ca jeeñorique majuropeera ñaño ca tii eco niirijere ametuene ecori, Ɛmureco Pacu puna añurijepu cūja ca ametuene ecori tabere cūja mena ca nii earo ca tiipe.

²²Cū ca jeeñorique niipetirijepura, jicō nomio macū cutigo puniro cō ca tūgoeñarore biro ca biirijere mani maji.

²³Tee wado méé ñaño tamuo, mani, jiro mani ca buaperure ĩgu, Añuri Yerire cū ca tiicojo jworicarāpu cāa to birora ñaño mani tamuo, Ɛmureco Pacu punare biro tii ecori, ñaño mani ca tamori upure cū ca ametuenera tabere yue niirā uo. ²⁴Tee, mani ca yue niirijerena ĩrā, mani ametuene ecowu. Yuerique ca bii earijepu, yue nemorique méé nii. ¿Niru cū ca cuorijepuena cū yuecōa niigajati? ²⁵Mani ca cuotirijere mani ca yue nijata, tūgoeña bayirique mena to birora mani yuecōa nii.

²⁶O biri wāmera, mani ca tūgoeña bayitirijere manire tii nemomi Añuri Yeri. Jāi juu buerica wāme unora mani ĩi majiticā, to biro mani ca biiro Añuri Yeri majuropeera do biro ca ĩi wede majiña manirije mena, otirique mena, Ɛmureco Pacu manire jāi bojami. ²⁷Ɛmureco Pacu, yeripu tūgoeñariquere ca majigu niiri,

Añuri Yeri cū ca ĩrugarijere majicāmi, Añuri Yeria, Ɛmureco Pacu cū ca boorore biro cū yaarāre cū ca jāi bojarije ca niiro macā.

Ca ametuena nucā majuropeerā

²⁸Ɛmureco Pacu, cūre ca mairāre añurije boojāgu, niipetiri wāmeri cūjare ca biiro tiimi, cū ca ĩricarore biro to bijato ĩgu cū ca jworicarāre, mani ĩi maji.

²⁹Ɛmureco Pacu, jugueropura cū ca beje jeericarāre cū Macūre biro ca niiparā cūjare tiipui, cū Macū pea pau ca tuo nupueerā watoare cūja jūwu cū nijato ĩgu. ³⁰To biro biirucuma, cū ca ĩricarārena juo, cū ca jworicarārena, añurā cūja ca niiro tii, añurā cū ca tiiricarārena, cū ca añu majuropeerijere ca cuo eparā cūja ca niiro tii, tiimi.

³¹¿Atere ñee mani ĩrāti? Ɛmureco Pacu mani mena cū ca nijata, ¿niru uo pee ñaño manire cū tiibogajati?

³²Cū Macū majurope cāare maitigura, mani niipetirā mani ca ñañarije jwori cū ca bii yairo ca tiiricu, ¿do biro ĩgu, cū Macū mena jicārira niipetirije manire cū tiicojotibogajati? ³³¿Niru, Ɛmureco Pacu cū ca beje jeericarāre “Ñañarije ca tiirā niima,” cū ĩibogajati? Ɛmureco Pacu niimi, ca ñañarije manirā ca tiigu. ³⁴¿Niru ñaño cūjare cū tiibogajati? Cristo Jesús manire bii yai bojaupi. Nucā cati tua biicāri, Ɛmureco Pacu

díamacū nuña^e pee niiri, manire jāi boja niimi. ³⁵ Jesucristo manire cū ca mairijere, ñiru manire cū tuu dica wooguti? Ñañaro tamøorique, do biro ca bii majiña manirije, ñañaro cūja ca tiiruga nññjeerije, aua boarique, jutí boo pacarique, ca uwiorije, ñañaro jāi eco yairique cāa, manire tuu dica woo majiti. ³⁶ O biro ñi owarique:

“Mū yee juori, to cānacā
rūmra ca bii yaiparā jāa
niicā.

Oveja cūja ca jāparāre biro
jāare ĩama,”

ca ĩrore birora.^f

³⁷ To ca bii pacaro, manire ca mairicu juori, ate niipetirijere ca ametua nūcārā peti maní nii. ³⁸ “Díamacūra, bii yairique unora, catirique unora, Umureco Pacu puto macārā unora, wātīa unora, mecūre ca biirije unora, jiro ca biipe unora, ca yeri tutuarā unora, ³⁹ emuaropu unora, ñañaro bii yairica tabe unora, jīcā wāme Umureco Pacu cū ca jeeñorique unora, mani Wioḡu Cristo Jesús juori, Umureco Pacu manire cū ca mairijere manire tuu dica woo majiti,” yu ĩi.

Israelitas're Umureco Pacu cū ca ami dica woorique

9 ¹ Jesucristore ca tæo nññjeegare birora ĩi ditoricaro maniro, díamacū yu ĩi. Yu ca tugoñarije, Añuri

Yeri cū ca majorije juori, “To birora bii,” yure ĩi. ² Yu yeripu buaro tugoñarique pai, to birora puniro tugoña cōa nii, yu bii. ³ Yu majuropeera, “Ñañaro biirucumi,” ĩiricu nii, Jesucristore ca majitigu nii, yu biicārugami, yu yaarā, yu yaa pooga macārā ⁴ israelitas're ĩima ĩigu. Cūja, Umureco Pacu cū ca ami dica wooricarā niipua. Umureco Pacu, cū puna peti cūja ca niiro cūjare tiupí. Cūja menara nii, cū ca doti tutuarijere cūjare ĩno, tiupí. “Mūja menare o biro yu tii niirucu,” cūjare ĩi, cū ca dotirijere cūjare cūu, díamacū tii nūcū buorica wāmere cūjare wede majio, nūcā “O biro mūjare yu tiirucu,” cūjare ĩupí. ⁵ Jāa ñicū jūmraa niipua, Umureco Pacu yaarā. Cūja yaa puna macūra bojoca mani ca bii nñña doorica wāmere biro ĩjata, bāaupí Cristo, niipetirije jotoa Umureco Pacu ca niigu. To birora ĩi nūcū buocā niiricu cū niijato. To biro to bijato.

⁶ Umureco Pacu, Israel yaa pooga macārāre, “To biro yu tiirucu,” cū ca ĩirique, to birora biicā yerijāa waaro méé bii. Niipetirāpu Israel pāramerā ca niirā israelitas méé niima. ⁷ Nūcā Abraham pāramerā cūja ca niirije juorira, niipetirāpura cū puna niitima. Umureco Pacu o biro cūre ĩupí: “Isaac juori,

^e 8.34 Díamacū nuña, Jesucristo do biro ca tiya manigu cū ca duwiri nuña. Salmo 110.1; Mt 22.44. ^f 8.36 Sal 44.22.

m̄ p̄amerã c̄tirucu,” ïupi.^g

⁸O biro ïijata: “Ûm̄reco Pac̄ puna ca niirã, tii puna macãrã c̄ja ca niirije j̄orira c̄ puna niitima. ‘O biro ȳ tiirucu,’ c̄ ca ïiric̄ puna pee doca, Abraham p̄amerã niima,” ïiricarã niima. ⁹Ate nii Ûm̄reco Pac̄, “O biro ȳ tiirucu,” c̄ ca ïirique: “Ape c̄mare ati cuu ùnora ȳ doorucu, to c̄ore Sara j̄c̄ mac̄ c̄tirucumo,” c̄ ca ïirique.^h

¹⁰Tee wado méé nii ñucã, Rebeca puna cãa j̄c̄ra pac̄ c̄tiupa, mani ñic̄ Isaac wadore. ¹¹C̄ja ca baapararo j̄guero, añurije, ñañarije, c̄ja ca tiitirorã, Ûm̄reco Pac̄, c̄ ca boorore biro c̄ majuropeera c̄ ca beje amirijere díamac̄ra to nii eajato ïiḡ, ¹²bojoca tii niirique j̄ori méé, Ûm̄reco Pac̄ c̄ ca j̄oḡ niiriquere ïiḡ, o biro c̄re ïupi Rebecare: “C̄ j̄w̄ pee c̄ baire pade coterucumi,” ïupi, ¹³o biro ïi owarique ca ïiire birora: “Jacob're ȳ maiw̄. Esaú peera ȳ juna jañuw̄.”ⁱ

¹⁴¿Ñee mani ïirãti? ¿To docare Ûm̄reco Pac̄ ñañaḡ c̄ niiti? ¡Niitimi! ¹⁵Ûm̄reco Pac̄ o biro c̄re ïupi Moisés're: “Ȳ ca ïa maiḡaḡre ȳ ïa mairucu. Ȳ ca boo paca ïaruḡaḡre ȳ boo paca ïarucu,” ïupi.^j

¹⁶To biri c̄ ca j̄orijea, bojoc̄ c̄ ca boorije j̄ori méé; ñucã c̄

ca tii bayi niirije j̄ori méé, bii, Ûm̄reco Pac̄ c̄ ca boo paca ïarije j̄ori pee bii. ¹⁷Ûm̄reco Pac̄ wederiquep̄, Egipto mac̄ wioḡre o biro ïi: “Aterena ïiḡ, m̄ mena ȳ ca tutuarijere ññoruḡ, wioḡ m̄re ȳ tiiw̄, niipetiri yepar̄ ȳ wãmere wede batorique ca niipere biro ïiḡ,” ïi.^k ¹⁸Tee tiiḡ Ûm̄reco Pac̄, c̄ ca ïa maiḡre ïa mai, ca amet̄ene n̄cãḡura b̄aro jañuro to birora c̄ ca biicã n̄n̄na waaro tiicãmi.

¹⁹M̄ pea ȳre m̄ ïicu: “To docare, ¿ñee tiiḡ Ûm̄reco Pac̄, ‘To biro tiima,’ manire c̄ ïiti? ¿Ñiru pee c̄ ca boorijere c̄ ïi camotabogajati?” m̄ ïicu. ²⁰Ȳ pea o biro m̄re ȳ ïi: M̄a, ¿“Ñiru m̄ niiti, Ûm̄reco Pac̄ c̄ ca tiirijere to biro m̄ tii,” c̄re ïiruḡ? M̄ja ca t̄goeñajata, ¿diir̄, tiir̄ ca weeric̄re ñee tiiḡ to biri jot̄ ȳre m̄ tiiri, to ïigajati?^l ²¹Jot̄ri weeri maj̄a, dii j̄cã b̄r̄a maqūrena ca nii majuropeerijere tiirã c̄orique, niipetirijere tiirã c̄ja ca c̄ori jot̄ri, wee majimi.

²²Ûm̄reco Pac̄, ñañaro c̄ ca tiirijere, c̄ ca tutuarijere, ññoruga pacaḡ, ñañaro tii eco, ñañaro bii yairica tabep̄ waa, ca biiparãre t̄goeña bayirique mena to birora c̄jare ïacãupi. ²³Ñucã to biro biiḡa, manire amet̄eneruḡ, b̄aro

^g 9.7 Gn 21.12. ^h 9.9 Gn 18.10, 14. ⁱ 9.11-13 Gn 25.23; Mal 1.2-3.
^j 9.15 Ex 33.19. ^k 9.17 Ex 9.16. ^l 9.20 Is 29.16; 45.9.

“Joturi weeri majn, no cū ca boorije wee majimi.” Ro 9.21

manire cū ca mairijere, cū ca añu majuropeerijere, ñiñupi. Jicātorpara manire boo paca ñari, cū mena mani ca niipere biro ñigñ manire beje jeeupi. ²⁴Mania cūjara mani nii, judíos watoare, judíos ca niitirā watoa cāare, Umureco Pacñ cū ca jñoricarā. ²⁵Oseas cū ca owarica pūuropñ Umureco Pacñ:

“Yñ yaa pooga ca niitiricarāre, ‘Yñ yaa pooga,’ yñ ñirucu.

Yñ ca maitimiricarārena, ‘Yñ ca mairā,’ yñ ñirucu.”^m

²⁶ “Yñ yaa pooga méé mñja nii, cūjare cū ca ñirica tabera, ‘Umureco Pacñ ca caticōa niigñ puna mñja nii, ñiricarā niirucuma,’ ” cū ca ñiricarore birora.”ⁿ

²⁷Israelitas cūja ca biipe peera o biro ñimi Isaías:

“Israel yaa pooga macārā jita duparire biro pañ nii pasarā, pañacā mééra ametñarucuma;

²⁸Wiogña, cū ca ñiricarore birora, yoari mééra ati yepa macārāre ñañaro tiirucumi,” ñimi.^o

²⁹Isaías'ra o biro ñiupi ñucā:

“Umureco Pacñ niipetirijepñena ca doti tutua niigñ, mani Israel yaa pooga macārāre cū ca ñuaticājata,

Sodoma, Gomorra macārāre biro mani bii yaicā yerijāa waabojacupa,” ñiupi.^p

Israelitas cūja ca tuo nññjeetirique

³⁰Atere ññee mani ñirāti? Judíos ca niitirā, añurā cñre tii ecorugarā añurije ca tiitirucuricarārena, díamacū cūja ca tuo ññcū bñorije jñori, añurā cūjare tiupi Umureco Pacñ. ³¹Israelitas, doti cñurique jñori añurā nii eariquere ca amamiricarā pea, añurā nii eariquere bña eatiupa. ³²Ññee tiirā cūja bña eatijapari? Díamacū tuo ññcū bñorique mena méé teere amaupa, cūja ca tii nññjeerije jñori pee, teere amaupa, “Tee menara mani bña eacārucu” ca ñi tñgoeñarāre biro. To biro biima ñirā, ñtāgare pña taarāre biro biuupa.^q ³³O biro ñi owarique ca ñirore birora:

^m 9.25 Os 2.23. ⁿ 9.26 Os 1.10. ^o 9.28 Is 10.22-23. ^p 9.29 Is 1.9. ^q 9.32 To biri Jesucristore tuo nññjeetima ñirā, ñtāga pña taarāre biro biuupa.

“Íaña, Sión're jĩcãga ãtãga yu
cũu, jĩcãga ãtãga bojoca cãja
ca puata ñaaro ca tiipagare.

Cãre ca tũo nunũjeegua
boboro tamũotirucumi.”^r

10 ¹Yu yaarã, yu yeri ca
boorije, israelitas're
Umũreco Pacũre yu ca jãĩ
bojarije, “Cãja ametũajato” ñigu
yu ca ñirije nii. ²“Umũreco Pacũre
bũaropũra ca tii nũcũ bũorũgarã
niima biirãpũa” yu ñi, cãja yee
maquẽre. Tee peere to biro ca
biicãrã nii pacarã, Umũreco Pacũ
yee díamacũ ca niirijere biro
tiitima. ³Umũreco Pacũ añurã
cũ ca tiirijere majitima ñirã, cãja
majuro cãja ca tiirije juorira
añurã niirũgama ñirã, Umũreco
Pacũ añurã cũ ca tiirijere junaupa.
⁴Doti cũurique, Jesucristorena bii
yapano ea, díamacũ cũre ca tũo
nũcũ bũorã niipetirã añurã cãja
ca nii eapere biro ñiro.

⁵Doti cũurique juori añurã
niiriquere o biro ñi owaupi
Moisés: “Doti cũurique ca ñirore
biro ca tii niigua, tee juorira
caticõa niiriquere bũarucumi,”
ñiupi.^s ⁶Díamacũ tũo nũcũ
bũorique juori añurã nii earique
peera o biro ñi: “Mũja yeripũ
o biro ñi tũgoeñaticãña, ¿ñiru
umũreco tutipũ cũ mũa waa
majigajati, ñucã Jesucristo cũ
ca duwi dooro tiirũgu?^t ⁷¿Ñiru
ca ñicũari operũ cũ duwi nũcã
waaguti, Jesucristore ca bii

yairicarã watoapũ cũ ca tua mũa
dooro tiirũgu?” ñi.^u ⁸To docare,
“¿Ñeere to ñiti? Umũreco Pacũ
wederique mũ pũtora nii, mũ
yeripũ nii, mũ ujerorena nii,
bii,” ñi doca.^v Ate nii díamacũ
tũo nũcũ bũorique maquẽre jãa
ca wederije. ⁹Mũ ujero mena,
“Wiogu niimi Jesucristo” ñi, mũ
ca tũgoeña niirijepũ, “Ca bii
yairicarã watoare cũ ca cati tuaro
tiipũ Umũreco Pacũ,” mũ ca ñi
tũo nunũjeejata, mũ ametũarucu.
¹⁰Añurã niiriquere bũa earũgarã,
yeripũ mena díamacũ tũo
nunũjee, ametũariquere bũa
earũgarã, ujero mena, “Wiogu
niimi Jesucristo,” ñi, ñirique nii.

¹¹Umũreco Pacũ wederique
o biro ñi: “Niipetirã cũre
ca tũo nunũjeerã, boboro
tamũotirucuma” ñi.^w ¹²To biri
judíos, judíos ca niitirã menare,
ameri ña dica woorique mani.
Cũ, Wiogũra, niipetirã Wiogu
niimi, tii nemorique cũre ca
jãirã niipetirãre, niipetiro
añurije cãja ca bũa earo
tiimi. ¹³To biri: “‘Wiogu jãare
ametũeneña,’ cũre ca ñi jãirã
niipetirã ametũarucuma,” ñi.^x

¹⁴¿Do biro pee biicãri, cãja ca
tũo nunũjeetiricurena, “Jãare
tii nemoña,” cãja ñibogajati?
¿Cũ yeere tũo ñaati pacarã,
do biro pee tiicãri cũre cãja
tũo nunũjeebogajati? ¿Cũ yee
maquẽre cãjare wederi maja

^r 9.33 Is 8.14; 28.16. ^s 10.5 Lv 18.5. ^t 10.6 Dt 30.12. ^u 10.7 Dt 30.13.

^v 10.8 Dt 30.14. ^w 10.11 Is 28.16. ^x 10.13 “Wiogure tii nemorique ca jãirã
niipetirã ametũarucuma.” Jl 2.32.

cūja ca mani pacaro, do biro pee tiicāri cūja tʷobogajati? ¿Cū ca wede doti cojoricarā niiti pacarā,¹⁵ do biro tiicāri añuriye quetire cūja wedebogajati? O biro īi owarique nii: “Añuriye peti nii, queti wederi majʷ añuriye queti ca jee doogʷre jāi bocarique,” īi.^y

¹⁶To ca bii pacaro, israelitas niipetirāpʷra añuriye quetire tʷo nʷnʷjee, tiitiupa, Isaías o biro cū ca īi owaquīricarore birora: “Wiogʷ, jāa ca wederijere, ¿ñiru pee cū tʷo nʷnʷjeejapari?”^z

¹⁷To biri d́ámacū tʷo nʷcū bʷoriquea, añuriye quetire tʷorique jʷori nii ea. Queti tʷorique pea, Jesucristo yee maquēre wederique nii.

¹⁸Yʷ pea o biro yʷ īi jāiña: ¿Añuriye quetire cūja tʷotibujapari? ¡Tʷojacupa! ʷmʷreco Pacʷ wederique o biro īi:

“Añuriye quetire, niipetiri taberipʷ wedeupa. Cūja ca wederije ati yepa ca nii eyori taberipʷ ea peticoa,” īi.^a

¹⁹Yʷ jāiña nemo ñucā: ¿To docare israelitas, teere cūja tʷo puotibujapari?^b Ca nii jʷori tabere o biro īimi Moisés:

“Yʷ yaa pooga macārā ca niitirāre mʷja ca ĩa tutiro yʷ tiirucu; ca tʷo jeeñotiri pooga macārā mena mʷja ca ajiaro yʷ tiirucu,”^c īimi.

²⁰Ñucā Isaías pea o biirije īimi: “Yʷre ca amaatimiricarā yʷre cūja ca bʷaro yʷ tiiwʷ. Yʷre ca jāiña amaatiricarāre yʷre cūja ca majiro yʷ tiiwʷ,” īimi.^d

²¹Israelitas yee peera o biro īimi:

“Tʷo nʷnʷjeeti, ametʷene nʷcā, ca biiri poogare ʷmʷreco yoari rʷmʷ yʷ amorire yʷ juu cojo niimiwʷ,” īimi.^e

Israelitas ca nii dʷjarā

11 ¹To biri yʷ jāiña: ¿ʷmʷreco Pacʷ, cū yaa poogare junagʷ cū tiibujapari? ¡Junatijacupi! Yʷ cāa, israelitara, Abraham pārami, Benjamín yaa puna macū, yʷ nii. ²Mee j́icātopʷra ʷmʷreco Pacʷ, “Yʷ yaa pooga macārā niirucuma,” cū ca ĩricarāre junatiupi. ¿Mʷja, Elías, ʷmʷreco Pacʷre cū ca jāi juu buerije mena, israelitas're cū ca wedejāarique, o biro īi owarique ca ĩrijere mʷja majititi? O biro ĩupi: ³“ʷpʷ, mʷ yaarā mʷ yee queti wede jʷgueri majare j́a bate, mʷre tii nʷcū bʷorā waibʷcʷrā joe mʷnerica tuturi cāare paa abo bate, tiima. Yʷ j́icāra yʷ cati dʷja. Ñucā yʷ cāare j́arʷgama,” ĩupi Elías.^f ⁴To biro cū ca ĩiro, ʷmʷreco Pacʷ pea o biro cūre īi yʷñupi: “Yʷ yaarā ca niiparāre siete

^y 10.15 Is 52.7. ^z 10.16 Is 53.1. ^a 10.18 Sal 19.4. ^b 10.19a ¿Teere cūja ĩa majitibujapari? ^c 10.19b Dt 32.21. ^d 10.20 Is 65.1. ^e 10.21 Is 65.2. ^f 11.3 1R 19.10, 14.

mil peti Baal're jĩcãti ñno peera ca ñi nucũ bñotiricarãre yũ jee dica woowũ,” ñiupi.^g ⁵To biri wãmera mecũri cãare, Æmũreco Pacũ, cũ ca mairije mena cũ ca beje jeericarã israelitas jĩcãrã dũjama. ⁶Cũ ca ña mairije jũori cũ ca beje amijata, añurije tii niirique jũori méé bii. Too to ca biijata, Æmũreco Pacũ cũ ca mairije, cũ ca mairije méé niicãbojacupa.

⁷To docare ¿do biro mani ñĩrãti? Israelitas, cũja ca amariquere bña eatiupa. Æmũreco Pacũ cũ ca beje jeericarã pea bña eaupa. Ca tuorũgatirã pea to birora cũja biicãjato ñi ecocãupa. ⁸O biro ñi owarique ca ñi rore birora:

“Cũja ca cati tũgoeña niirijepũ ca tuo jeeño majitirã cũjare tii, ca ña jeeñotirije cũja capere tii, ñucã cũja amoperi cãa ca tuo jeeñotirije ca niiro tii, cũjare tiupi Æmũreco Pacũ. To biri ati rũmũripũ cãare to birora biicãma,” ñi.^h

⁹David cãa o biro ñiupi:

“Cũja boje rũmũrira yoo yuericarore biro cũjare ca bii buiyeerije to jeeñacãjato, teerena tii bui cuti, ñañaro cũja ca tii ecopere biro ñiro.

¹⁰Cũja ca ñatipere biro ñiro, cũja cape macũri to yati nũcãcoajato.

Cũja jõcũri cãa ca tũa mutũariquera to niicõa niijato,” ñi.ⁱ

Judíos ca niitirã cũja ca ametũarije

¹¹Mecũra o biro yũ ñi jãĩña: ¿Judíos, to birora tuo nũnũjeeticã yerijãa waarã cũja biijapari? Biitijacupa. Cũja ca bii ametũene nucãrije jũorira, judíos ca niitirã peere cũja ca ametũape nii eaupa, israelitas teere cũja ca uwa jeoro tiirũgaro. ¹²Cũja ca bii ametũene nucãrijera, niipetirãpũre cũja ca tũgoeña wajoaro tii, cũja ca junariquera judíos ca niitirãre cũja ca ametũaro to ca tiijata, ñucã cũ yaarã cũja ca nii eajata docare, ametũenero añurije cũjare biirucu.

¹³Mecũra, mũja judíos ca niitirãre yũ ñi: Mũja yũũ, añurije quetire wederi majũre birora yũ paderiquere nucũ bñorique mena yũ tii, ¹⁴ape tabera yũ yaarã mũjare ña peju cuti, tuo nũnũjeema ñĩrã, jĩcãrã cũja ca ametũaro yũ tiibocu ñima ñĩgn. ¹⁵Cũre cũja ca junariquera, bojoca, Æmũreco Pacũ menare añuro cũja ca nii earo tiupa. Æmũreco Pacũre cũja ca tuo nũnũjee eajata, ca bii yairicarã cati tuarãre biro biirucuma. ¹⁶Trigo weta bũũare jĩcã tabe, “Æmũreco Pacũ yee niirucu,” ñi ami dica woo jũojata, niipetiropũra añuri bũũa niipeticoa. “Yucũgn nucõ Æmũreco Pacũ yaa nucõ niirucu,” ñi ami dica woorique to

^g 11.4 1R 19.18. ^h 11.8 Dt 29.4; Is 29.10. ⁱ 11.10 Sal 69.22-23.

ca niijata, ca dɘpɘri cãa jee dica wooriquepɘ tuacã.^j

¹⁷To biicãri yua, añuro petira jĩcã dɘpɘri paa taa cõa ecoupa. Mɘ pea olivogu macãñucũ macãgu nii pacagu, ape dɘpɘri watoare mɘ tuu ecoupa.^k O biro biicãri, olivogu majuropeepɘre pɘto cuti, tiigu ca cati niitore birora catiro jãña, mɘ bii eaupa.^l ¹⁸To biri olivogu dɘpɘri majurope ametuenero ca nii majuropeegure biro tũgoeñaticãña. To biro mɘ ca ijata, “Ca dɘpɘri mée ca ñucõrire jño cati nii, ca ñucõri pee yɘ ca cati niiro yure tii,” ïi majiña.

¹⁹Ape tabera o biro mɘ ïicu: “Jĩcã dɘpɘrire paa jude cõaupi, yɘ peere tuu wajoarugɘ,” mɘ ïicu. ²⁰To birora bii. Cũja ca tɘo ñɘñjeetirije jɘori paa jude cõa ecoupa. Mɘ pea dãmascũ mɘ ca tɘo ñucũ bɘorije jɘori tii tabere mɘ nii. To biri “O biro ca biigu yɘ nii,” ïitigɘra, Æmureco Pacɘre ca ïi ñucũ bɘogɘ niiña. ²¹Æmureco Pacɘra, cũ yaarã majurope cãare cũ ca ïa boo pacatijata, mɘja cãare ïa boo pacatirucumi. ²²Æmureco Pacɘ cũ ca bojoca añurijere, ñucã ñañaro ca tiigu cũ ca niirijere, majiña. Cũre ca tɘo ñɘñjeetiricarãre ñañaro ca

tiigu nii, mɘja mena peera ca bojoca añugɘ nii, biimi. Cũ ca bojoca añurijere to birora mɘja ca tɘo ñɘñjeecõa niitijata, mɘja cãa, mɘja paa taa cõa ecooarucu. ²³Judíos, ca tɘo ñɘñjeerugatirã cũja ca niirijere cũja ca yerijãajata, ñucã cũ yaarã cũja ca niiro cũjare tiicãrucumi. Æmureco Pacɘra, paa taa cõarica dɘpɘre ca tuu queno majigu niimi. ²⁴Mɘja, macãñucũ macãgu olivogu dɘpɘre paa taari, otericagu olivogɘpɘre, tiigu dɘpɘ niiti pacarã mɘja ca tuu ecojata,^m judíos tiigu dɘpɘ majurope ca niirã doca, amaricarero maniro tiigu dɘpɘ ca niiro tii ecorucuma.

Israelitas cũja ca ametuape

²⁵Yɘ yaarã, ate ca majiña maniriquere, “O biro ca biirã jãa nii” mɘja ca ïitipere biro ïigu, mɘja ca majiro yɘ boo. Israelitas jĩcãrã Æmureco Pacɘre tɘo ñɘñjeetiupa. Ména to birora biicõa niirucuma, judíos ca niitirã, Æmureco Pacɘre cũja ca tɘo ñɘñjee petiropɘ. ²⁶O biro cũja ca biiro, israelitas niipetirã ametuene ecorucuma, o biro ïi owarique ca niitore birora:

“Bojocare ca ametueneɘu Siónⁿ macũ doorucumi,

^j 11.16 Ñucõ ca ñañarije maniri ñucõ to ca nii eajata, ca dɘpɘri cãa ca ñañarije manirijera nii. ^k 11.17a Judíos ca niitirã, olivogu macãñucũ macãgu dɘpɘrire biro ca niirã peere tuu wajoagure biro tiupi. ^l 11.17b Judíos olivogu majuro peere biro ca niirãre ïi cõoñagu cũ ca ïirique nii. ^m 11.24 Amaricarero maniro Æmureco Pacɘ yaarã nii eacãrucuma ñucã. ⁿ 11.26 Jerusalén.

Jacob pãramerã ñañarije
cãja ca tii niirijere cõa
bojacãrucumi.

²⁷ Ate niirucu cãja menare yu ca
tiipe, cãja ca ñañarijere yu
ca ametueneri tabere,^o ñi.

²⁸ Añurije queti mena peera,
israelitas, Æmureco Pacu
waparã niima, mÿja pee
añuro mÿja ca niipere ñirã.
Beje jeericarã cãja ca niirije
peera, Æmureco Pacu cã ca
mairã niima, cãja ñicãaru
cã ca ÷uoricarã pãramerã
niiri. ²⁹ Æmureco Pacua, cã ca
tiicojorijera ãmatimi. Ñucã
cã ca ÷uoricarã niirique cãare
wajoatimi. ³⁰ ÷ugueropure
mÿja cãa, Æmureco Pacure ca
tuo pññjeetirã mÿja niipura.
Mecãri peera israelitas cãja
ca tuo pññjeetirije ÷uori,
Æmureco Pacu cã ca ña mairã
mÿja nii ea. ³¹ To birora anija
cãre ca tuo pññjeetirã cãa,
mecãra ña mai ecorucuma,
Æmureco Pacu mÿjare cã ca
mairore birora. ³² Æmureco
Pacu, niipetirãprena ca tuo
pññjeetirã cãja ca niiro tiipuri,
niipetirãprena ña mairugã.

³³ Æmureco Pacu yee añurije
maquã ca niirije, cã yee
majirique, tuo puorique, do
biro ca tiiya manirije peti
to niicãti! ÷No cõro peti cã
ca tiirugarijere wede majio
majiña mani, cã ca tiirijere
tuo puoti, biirique to niiti!

³⁴ ÷Ñiru pee Wiogu cã ca
tugoẽnarijere cã majiti?
÷Ñiru cã niipuri, cãre ca
wede majiricu?^p

³⁵ ÷Ñiru pee Æmureco Pacure
apeye uno cãre cã tiicojo
ÿuopari, jiro cãre tuene
ecorugã?^q

³⁶ Niipetirije cã ca jeeñorique cã
ÿuorira nii, cã yeera nii, bi.
÷To biri to birora cãre mani
baja peo nãcã buocõa niico!
To biro to biijato.

Wãma catirique

12 ¹ To biri yu yaarã,
Æmureco Pacu cã ca
ña mairije ÷uori, mÿja upurige
ca catirijerena cãre tiicojo
nãcã buorãre biro, ca ñañarije
manirije, Æmureco Pacu cã ca
ña biijejarije, “Cãre tiicojo nãcã
buoya,” mÿjare yu ñi jã.^r Ate nii
díamacãra cãre tii nãcã buorã
peti mÿja ca tiimiirije. ² Ati cuu
macãrãre biro biiticãña. Biitirãra,
mÿja ca tugoẽnarijere wajoaya,
mÿja ca biirique cuti niirije ca
wajoapere biro ñirã. O biro biirã,
Æmureco Pacu cã ca boorije
añurije, ña biijejarique, díamacã
ca niirijere, mÿja majirucu.

³ Cã ca añurije ÷uori, yure cã
ca wede doti cojorique ca niiro
macã, mÿja niipetirãre: “Ïicã
uno peera, cã ca biirijere cã ca
tugoẽña niirijere, ametueneropu
cã tugoẽnaticãjato,” yu ñi.
Biitirãra, díamacã tuo nãcã

^o 11.27 Is 59.20-21; 27.9; Jer 31.33-34. ^p 11.34 Is 40.13. ^q 11.35 Job 41.11.

^r 12.1 “Æmureco Pacu cã ca boorore biro pee niña,” mÿjare yu ñi.

bʊoriquere jʊori, tii maji niiriquere ʃmʊreco Pacu mʊjare cʊ ca tiicojoriquere ca niiro cʊrora cʊja tʊgoeñajato. ⁴Mani ca niiro cʊrora jicʊ upʊrena paʊ taberi ca niiri upʊ mani cʊo. Bii pacaro tee niipetirijepʊra jicʊ wʊmera tiiti. ⁵To birora mani cʊa, paʊ nii pacarʊ Jesucristo wadore jicʊ upʊra mani nii ea. Mani ca niiro cʊrora jicʊri mena aʊuro mani ameri tii nemo.

⁶Bojorica wʊmeri wado tii majiriquere mani cʊo, ʃmʊreco Pacu manire cʊ ca tiicojorʊgaricarore birora. To biri jicʊre, ca biipere wede jʊguerique to ca nijata, dʊamacʊ cʊ ca tʊo nʊcʊ bʊorore biro cʊ wedejato. ⁷Tii nemo majiriquere cʊ ca tiicojo ecojata, aʊuro mena cʊ tii nemojato. Bue majoriquere cʊ ca tiicojo ecojata, cʊ bue majiojato. ⁸Aperʊre cʊja ca tʊgoeña bayiro tii majiriquere cʊ ca tiicojo ecojata, cʊja ca tʊgoeña bayiro cʊ tijato. Ca boo pacarʊre tii nemo majiriquere cʊ ca tiicojo ecojata, aʊuro tʊgoeñarique mena cʊ tiicojojato. Jʊo niiriquere cʊ ca tiicojo ecojata, aʊuro cʊ jʊo nijato. Ia boo pacariquere cʊ ca tiicojo ecojata, ʊjea niirique mena cʊ tijato.

Mairique

⁹Mʊja ca niiro cʊrora mai ditoricarero maniro ameri mai niiña. Ñañarijere juna, aʊurije

peere tii nʊnʊjeeya. ¹⁰Mʊja ca niiro cʊrora jicʊ punare biro ameri mai niiña, nʊcʊ bʊoriquere mena aʊuro ameri ii nʊcʊ bʊo niiri.

¹¹Junañe bʊcʊrʊ niiticʊña. To biro biitirʊra, aʊuro yeri cʊticʊri Wiogʊre to birora cʊre tii nʊcʊ bʊocʊa niiña. ¹²Mʊja ca yue niirijere iirʊ, aʊuro ʊjea niiña. Ñañaro tamʊorʊ, tʊgoeña bayi ametʊene nʊcʊcʊña. Juu bue yerijʊaticʊña.

¹³Jesucristore ca tʊo nʊnʊjeerʊ cʊja ca boo pacarijere cʊjare tii nemoña. Mʊja pʊto ca earʊre aʊuro cʊjare ñeeña.⁵

¹⁴Ñañaro mʊjare ca tiirʊga nʊnʊjeerʊre, ʃmʊreco Pacu aʊuro cʊjare cʊ tijato iirʊ, cʊjare jʊi juu bue bojaya. “Ñañaro mʊja biirucu,” iitirʊra, “Aʊuro mʊjare to bijato,” cʊjare iirʊ.

¹⁵Ca ʊjea niirʊ mena ʊjea niiña. Ca otirʊ menare otiya.

¹⁶Jicʊ majare biro aʊuro niirique cʊti niiña. “Do biro ca tiya manirʊ jʊa nii,” ii tʊgoeñatirʊra, watoa macʊrʊ cʊja ca niirique cʊtirijere biro niiña. “Ca majirʊ jʊa nii,” ii tʊgoeñaticʊña.

¹⁷Jicʊ peerena, ñañaro cʊ ca tiiricarore birora, ñañaro cʊre tii ameticʊña. Niipetirʊ cʊja ca ia cojoro aʊurijere tiirʊga niiña.

¹⁸Tiirique ʊnora to ca nijata, no mʊja ca tii bayiro cʊro niipetirʊ mena aʊuro niiña. ¹⁹Yʊ yaarʊ, mʊja majuropeera ñañaro tii

⁵ 12.13 He 13.2; 1P 4.9.

ameticãña. Tiitirãra, “Umureco Pacu pee ñañaro cū tii amejato,” ñicãña, owarique o biro ñi: “Yu yee nii ñañaro tii amerique; yu, yu ame bojarucu,” ñimi Umureco Pacu.^t ²⁰O biro ñi:

“Mure ca ña tutigu cū ca aua boajata, cūre baarique ecaya. Cū ca oco jinirugajata cāare, cūre oco tĩaña.

To biro tiigu cū ca biirique cutirijere buaro cū ca bobo tugoñaro mu tiirucu,” ñi.^u

²¹Ñañarije pee mure ca bii ametua nucãro tiiticãña. To biro biitigura, añurije mena pee ñañarijere ca bii ametua nucãro tiiya.

Uparãre nucū buorique

13 ¹Uparã cūja ca dotirijere niipetirã ca tii nũñjeepe nii. Doti maji niiriquea Umureco Pacu cū ca tiicojorije nii. Uparã, Umureco Pacu cū ca cūurã niima. ²To biri uparãre ca ametuene nucãgna, Umureco Pacu cū ca dotirijere bii ametuene nucãgu tiimi. To biro ca biirã, cūja majuropeera ñañaro cūja ca biipere bii bui cutirã tiima. ³Uparã, añurije ca tii niirãre cūja ca uwi tugoñaro ca tiirã méé niima. Ñañarije ca tiirã peere biima. ¿Uparãre uwi tugoñaricaro maniro mu niirugati? Añurijere tii niña. To biro biigu, añuro cūjare mu ñi ecorucu. ⁴Cūa, añuro mu ca

niipere ñigu, Umureco Pacu yu paderi maju niimi. Ñañarije mu ca tiijata docare, ca uwiru mu nii. Watoara ñañaro ca tiirã méé niima. Umureco Pacu yeere paderi maju niiri, ñañaro ca tiigure, ajiarique mena ñañaro ca tiiru niigu tiimi. ⁵Tee juori, uparãre ca tuo nũñjeepera niiro bii, buari ñañaro cūja ca tiirijere tamorugatirã wado méé, tugoña niiriquepu ca biirije juori. ⁶Teerena iirã, niirique wapare mūja wapa tii. ^vUparã, Umureco Pacu yeere tiiri maja niima. Teera nii cūja ca tii niirije.

⁷Mūja ca niiro cōrora mūja ca wapa moorijere wapa tiiya. Tii nemorique maquere wiogure mūja ca wapa moojata, wapa tiiya. Niirique wapare mūja ca wapa moojata cāare wapa tiiya. Mūja ca nucū buoparã cūja ca niiro macã, cūjare nucū buoya. Cūja ca tiirije cāare ña nucū buoya.

⁸Mūja ca ameri maitirije watoarena, jicū uno mena peerena wapa mooticãña. Cū puto ca niigure ca maigua, doti cūuriquere tii peoticãmi. ⁹Doti cūurique o biro ñi: “Nũmo cuti, manũ cuti, bii pacarã, tii epericarã cutiticãña; jãtaticãña; jee dutiticãña; ña ugoticãña,” ñi.^w Ate, to biri apeye doti cūurique ca niirije, ate wadorena nii ea: “Mu puto ca niigure, mu upure

^t 12.19 Dt 32.35. ^u 12.20 Pr 25.21-22. ^v 13.6 Impuestos. ^w 13.9a Ex 20.13-15, 17; Dt 5.17-19, 21.

mũ ca mairore birora maiña.”^x
¹⁰Mairiquea, bojocare ñañoaro
 tiiti. Mairiquea, doti cūrique ca
 ñirote biro tii peoticã.

¹¹Tee tiirã, mani ca niiri cuure
 majiri ate niipetirijere tii niña.
 Mee, ca cãñirãre biro mani ca
 biirijere wãcãrica tabe niicoa.
 Mecãra, añuriye quetire mani ca
 tuo nũñjee juorica tabe menare
 mani ca ametuape cõñacã doo.
¹²Ñami ca niimijãriye boecoaro
 bii. To biri naitiaropũ niirãre
 biro mani ca tii niirucurijere
 tii yerijãari, ca boero beju
 cutirique peere mani jee upaco.
¹³Umũrecore ca tii niirãre
 birora, bojoca catiri mani bii
 niico. Baa paca duwi yuju, cũmu
 cũa yuju, umũa, nomia, tiirica
 wãme cõro mée tii epericarã
 cuti, ñañariye tii jeyaariquere,
 jicãri cõro ca nii majiña
 manirijere, ña tutiriquere, ca
 tii niitiparã mani nii. ¹⁴To biro
 biitirãra, Wiogũ Jesucristore
 biro pee biiya, upũ, ñañariye
 tiirique ca boorijere tiiruga
 tũgoeñatirãra.

**Díamacũ ca tuo nũcũ
 buo bayitirã**

14 ¹Díamacũ ca tuo
 nũcũ buo bayitigũre
 wede pairugarã mée añuro
 tii quenõña. ²Jicãrãre,
 díamacũ cũja ca tuo nũcũ
 buorije, niipetirije cũjare baa
 doti. To biro ca bii pacaro
 niima, díamacũ ca tuo nũcũ

buo bayitirã, ote wado ca
 baarã. ³Niipetirije ca baagũa,
 niipetirije ca baatigũ peere cũ
 ña junaticãjato. Niipetirije ca
 baatigũ pee cãa, niipetirije ca
 baagũ peere cũ wede paiticãjato.
 Mee, Umũreco Pacũ cũ ca
 mairicũ niimi. ⁴¿Mũa ñiru mũ
 niiti, apĩre ca pade coteğũpũre
 wede pairugũ? Añuriye, ñañariye,
 cũ ca tiijata cãare, cũ wiogũ
 majimi. Biigũpũa tũgoeña
 tutuacõa niirucumi. Wiogũa,
 tũgoeña tutuacõa niiricaro ca tii
 majigũ niimi.

⁵Niima, jicã rãmũre ape
 rãmũri ametũenero, “Ca nii
 majuropeeri rãmũ nii,” ca
 ñirã. Niima ñucã, “Niipetiri
 rãmũripũra, jicã rãmũre birora
 biicã,” ca ñirã. Mũja ca niiro
 cõro, mũja ca tũgoeñari wãmere
 biro tii niña. ⁶No ca niiri
 rãmũrena “Ca nii majuropeeri
 rãmũ nii” cũ ca ñijata, Wiogũre
 tii nũcũ buogũ tiimi. Ñucã
 ca ñitigũ cãa, Wiogũrena tii
 nũcũ buogũ tiimi. Niipetirije
 ca baagũ cãa, Wiogũre nũcũ
 buogũ tiimi. To biri Umũreco
 Pacũre, “Añũ majuropeecã”
 ñimi. Niipetirije ca baatigũ cãa,
 Wiogũre tii nũcũ buogũra tiimi.
 Cũ cãa, Umũreco Pacũre, “Añũ
 majuropeecã” ñimi.

⁷Jicũ mani mena macũ uno
 peera cũ yeere cati, ñucã cũ yee
 majuro peere bii yai, biitimi.

⁸Mani ca cati niijata, Wiogũ
 yaarã mani nii. Ñucã bii yairã

^x 13.9b Lv 19.18.

cãa, Wiogũ yaarãra mani niicã. To biri cati niirã cãa, bii yairãpũ cãa, Wiogũ yaarãra mani niicã. ⁹Teere ïigũra, bii yai, cati tua, biiupi Cristo, ca catirãre, ca bii yairicarã cãare, cãja Wiogũ niirũgũ.

¹⁰Mũa, to docare, ñnee tiigũ mũ yee wedegũre mũ wede paiti? Ñnee tiigũ cũre mũ ïa junati? Mani niipetirãpũra Æmũreco Pacũ cũ ca ïa bejeri tabere mani ca eapera niiro bii.

¹¹O biro ïi owarique nii:

“Yũ ca catirore birora biirucu,” yũ ïi,” ïimi Wiogũ. “Yũ jũguerore niipetirã ãjũro jupearĩ mena ea nuurucuma. Ñucã bojoca poogaari cõrora Æmũreco Pacũre baja peo nũcũ bũorucuma,” ïi.^y

¹²To biri mani ca niiro cõrora, niipetirije mani ca tii niiriquere Æmũreco Pacũre mani wederucu.

¹³To biri ca ameri wede paitiparã mani nii. To biro ïitirãra, mũja yee wedegũ ñañaro cũ ca biiro ca tiirijere tii buiyeeti, díamacũ cũ ca tũo nũcũ bũorijere ca bii camotarijere tiiti, biiya.

¹⁴Yũ, Wiogũ Jesús're ca tũo nũnũjeegũre birora, jĩcã wãme mũnora tee majuropeera ñañarije ca niitirijere yũ maji.^z Jĩcã wãme mũnora, “Ñañarije nii,” ca ïi tũgoeñagũra, to biirijera biicu,

to biirije ca tũgoeñagũ wadore.

¹⁵Mũ ca baarije jũorira, mũ yee wedegũ cũ ca tũgoeñarique paio mũ ca tiijata, ameri mañrica wãme méere tiigũ mũ tii. Mũ ca baarije jũorira mũ yee wedegũ, Cristo cũ ca bii yai bojaricu cũ ca yairo tiiticãña.

¹⁶Añurijere mũja ca tiirijerena, ñañaro cãja ca wede paio tiiticãña.^a ¹⁷Æmũreco Pacũ cũ ca doti niirijea, baa, jini, tiirique jũori méé bii. Añurije, añuro niirique, mũjea niirique, Añuri Yeri jũori bii niirique pee nii.

¹⁸O biri wãme Jesucristore ca tii nũnũjeegũa, Æmũreco Pacũ cũ ca ïa biijejaro tii, bojoca cãare, “Añugũ niimi,” ïi eco, biimi.

¹⁹Tee tiirã añuro niirique, añuro nii nũnũa waaricaro ca tiirije peere mani tii niico.

²⁰Baarique jũorira, Æmũreco Pacũ, ca ametũaparã cãja ca niiro cũ ca tii niirijere ca yai nũcãro tiiticãña. Baariquea, niipetirijepũra añurije wado nii. Ñañarijea, mani ca baarije jũorira aperãre ñañaro cãja ca biiro mani ca tiirije pee nii.

²¹Waibũcũ díre baati, mũje ocore jiniti, mũ yee wedegũ ñañaro cũ ca tiiro tii buiyeetirique pee añu.

²²Tee tiigũ, díamacũ mũ ca tũo nũcũ bũo niirijere, mũ, Æmũreco Pacũ mena wadore bii niĩña. Æjea niimi, cũ ca tii niirijere, cũ

^y 14.11 Is 45.23. ^z 14.14 “Baariquea tee majuropeera ñañarije niiti”.

^a 14.16 Mũ ca tũgoeñajata peera, añurije ca niiro macã mũ ca tiirije jũorira mũ yee wedegũ Cristore ca tũo nũnũjeegũ ñañarije cũ ca tiiro tiicãri, aperã ñañarije mũjare cãja ca ïi wede paio tiieto.

ca tũgoeña niirijepũ, “To biro mũ tii,” ca ñi ecotigu. ²³Cũ ca baarijere tũgoeñarique pairi ca baagũa, tee jũorira wapa tuami, díamacũ cũ ca tũo nũcũ bũorore biro tiitima ñigu. Niipetirije, díamacũ tũo nũcũ bũoricarore biro ca tiya manirijea, ñañarije nii.

Cristo cũ ca biiricarore biro bii nũnũjeerique

15 ¹Mani, ca tũgoeña tutuarã, manire ca biijejarije peere tiirica tabe wũora, ca tũgoeña tutuatirãre ca tii nemoparã mani nii. ²Mani ca niiro cõrora, mani pũto macãrã cũja ña biijejaro ca tiiparã mani nii, cũja yee añurije, añuro cũja ca nii nũnũa waaro tiirũgarã. ³Jesucristo cãa, cũre ca biijejarije wadore amaatiupi. O biro ñi owarique ca ñirote birora: “Ñañarije ca ñi tutirã ñañarije mũre cũja ca ñi tutirije, yũpũ wadore ñaatuawũ” ca ñirote biro.^b ⁴Jũgueropũ cũja ca owarique niipetirijere, manire ca wede majiopere owaupa, tee, ca tũgoeña tutuarã manire ca tiirije jũori, mani ca yue niirijere pato wãcãricaro maniro mani ca yue niipere biro ñirã. ⁵Uũmũreco Pacũ, tũgoeña bayi, pato wãcãti, biiricaro ca tiigũ, jĩcãri mena añuro nii, Cristo cũ ca biiricarore biro mũja ca biiro cũ tiijato, ⁶jĩcũ peere biro yeri

cũti, jĩcãri mena Uũmũreco Pacũ, mani Wiogũ Jesucristo Pacũre baja peo, mũja ca tii nũcũ bũopere biro ñigu.

⁷To biri mũja ca niiro cõro añura, añuro ameri tiya, Uũmũreco Pacũ añuro ñi nũcũ bũoricũ cũ ca niipere ñigu, Jesucristo añuro mũjare cũ ca tiiricarore birora. ⁸Jesucristoa, judíos're pade coteri majũ niupi, Uũmũreco Pacũ cũ ca ñirote biro ca tiigũ cũ ca niirijere ñĩori mani ñicãpũre, “To biro yũ tiirucu,” cũ ca ñiriquire cũ ca ñiiricarore birora to biijato ñigu. ⁹Ñucã judíos ca niitirã cãa Uũmũreco Pacũ cũ ca ña mairije jũori, cũre cũja ca baja nũcũ bũopere biro ñigu dooupi, o biro ñi owarique ca ñirote birora:

“Tee tiigũ judíos ca niitirã watoare mũre yũ ñi nũcũ bũorucu.

Mũ wãmere yũ baja peorucu.”^c

¹⁰Ñucã ape tabe o biro ñi:

“Uũmũreco Pacũ yaarã mena wũjea niĩña judíos ca niitirã.”^d

¹¹Ñucã o biro ñi:

“Niipetirã bojoca poogaari, Uũpũre ñi nũcũ bũoya. Bojoca cõrora Uũpũre baja peoya.”^e

¹²Isafãs cãa o biro ñi owaupi:

“Isaí yaa punare jĩcũ bauarucumi, niipetirã bojoca poogaarire ca jũo niipũ. Bojoca cõrora, ‘Manire ca ametũenerũ niimi,’ ñi yuerucuma,”^f ñi.

^b 15.3 Sal 69.9. ^c 15.9 2S 22.50; Sal 18.49. ^d 15.10 Dt 32.43. ^e 15.11 Sal 117.1. ^f 15.12 Is 11.10.

¹³ ʘmureco Pacu, yue niiricaró ca tiigu, mɔja, díamacũ cũre ca tɔo nɔcũ bɔorãre, ɔjea niirique, añuro niirique, mɔjare cũ tiicojojato, Añuri Yeri cũ ca tutuarije jɔori, nemo jañuro ca tɔgoeña tutua yue niirã mɔja ca niipere biro iigu.

Pablo, judíos ca niitirãre añurije queti wederi majɔ

¹⁴ ʘu yaarã, yua díamacũra, “Ca bojoca añurã, niipetirije ca majirã, ca ameri wede majio majirã niima,” mɔjare yu ii. ¹⁵ To biro mɔja ca bii pacaro jĩcã wãmeri mɔjare ca ðɔjarije jɔori, “ʘu iicãre,” iiri méé, díamacũ yu ii owa cojo, mɔja ca acobotipere biro iigu. Atere to biro yu tii, ʘmureco Pacu, cũ ca añu majuropeerijere cũ ca tiicojoricu, ¹⁶ judíos ca niitirãre, añurijere boojãgu Cristo Jesús're pade bojari majɔ cũ ca tiiricu niiri. Pai niigu yu ca paderijea, ʘmureco Pacu yee añurije quetire yu ca wederije nii, judíos ca niitirãre Añuri Yeri, ca ñañarije manirã cɔjare cũ ca tiirije jɔori, ʘmureco Pacure tiicojo nɔcũ bɔorique cũ ca ña biijejarijere biro cɔjare tiirugɔ.

¹⁷ To biri yura, ʘmureco Pacu yeere yu ca pade niirijea, Cristo Jesús jɔori, “To biro ca biigu yu nii,” yu ca iirije nii.

¹⁸ Judíos ca niitirã ʘmureco Pacure cɔja ca tɔo nɔnɔjeero tiirugɔ, Jesucristo yure cũ

ca tiirique ca niitirijepura yu wedeti. To biri wederique, yu ca tii niirije mena, ¹⁹ ca bii iñorije, ca ña ñaaña manirije tii bau niirique, ca doti tutua niirije mena, ñucã ʘmureco Pacu yuu Añuri Yeri cũ ca doti tutua niirije mena, yu tiiwu. O biro tiiri, Jerusalén mena Jesucristo yee añurije quetire wede jɔo waa, niipetiri taberipu wede, Iiria yeparu yu wede eacoawu.^g ²⁰ ʘu ca tiirugarijea, Jesucristo yee añurije quetire ca tɔo ñaatirãpɔre yu ca wederugarije niiwɔ, aperã cɔja ca wedericarãpɔrena yu ca wedetipere biro iigu. ²¹ O biro owarique ca iirore birora:

“Cũ yee maquẽre cɔja ca wederijere jĩcãti ɔno peera ca tɔo ñaatiricarã, cũre ñarucuma.

Jĩcãti ɔno peera cũ yee maquẽre ca tɔo ñaatiricarã, tɔo puorucuma.”^h

Romapɔ Pablo cũ ca waape

²² Ate paderique, paɔ tiiri mɔjare yu ca ñagu waa majitiro yure bii camota niiwɔ. ²³ Mecũra ati yeparire jĩcã tabe ɔno peera yu ca padepa tabe ca ðɔjatiro macã, paɔ cũmari mɔjare ca ñagu waaruga niirucuricu niiri, ²⁴ España waagu mɔjare yu ca ñagu waarugarije nii. Jĩcã cuu cõro mɔjare ña bapa cuti, yu ca biiro jiro, yu ca waa nɔnɔna waaro yure mɔja ca tii nemoro

^g 15.19 Provincia romana al noroeste de Macedonia 2Ti 4.10. ^h 15.21 Is 52.15.

yɛ boo. ²⁵Mecũra Jerusalén pee, Jesucristore ca tɔo nɛnɛjeerã, Jerusalén macãrãre cũja ca tii nemorije wapa tiirica tiirire jee waagu yɛ waa ména. ²⁶Macedonia macãrã, Acaya macãri macãrã, cũja majuropeera, “Jerusalén macãrã Jesucristore ca tɔo nɛnɛjeerã ca boo pacarãre ca tii nemope niicu,” ïiri, teere neoupa. ²⁷Añuro tiirugarique mena tiupa. Biiorɔa, to birora ca tiiparã cũja ca niirije niiro biupa. Judíos ca niitirã, judíos yee añurije yeri tutuariquere cũja ca bua earicarore birora, cũja cãa, apeye cũja ca cɔorije mena cũjare cũja ca tii nemopera niiro bii. ²⁸O biro atere tii yapano, ate wapa tiirica tiirire cũjare noni yapanori jiro, España waagu mɔjare yɛ ïa ametɔa waarucu. ²⁹Mɔjare ïagu waagu, “Cristo añurije cũ ca tiirije niipetiro mena mɔjare yɛ earucu,” yɛ ïi maji.

³⁰Yɛ yaarã, mani Wiogu Jesucristo yee jɔori, Añuri Yeri, ca mairã mani ca niiro cũ ca tiirije jɔori, “ʒmureco Pacure yɛre mɔja ca juu bue bojarije mena ate yɛ ca tii niirijere yɛre tii nemoña,” mɔjare yɛ ïi. ³¹Judea macãrã Jesucristore ca tɔo nɛnɛjeetirã, ñañaro yɛre cũja ca tiirugarijere cũ ca camotaapere jãina, ñucã

Jesucristore ca tɔo nɛnɛjeerã, Jerusalén macãrãre cũja ca tii nemorijere yɛ ca jee waarijere añuro cũja ca ñeere cãare jãi bojaya. ³²O biro mɔja ca tiiro, ʒmureco Pacu cũ ca boorije jɔori, ɛjea niirique mena mɔjare yɛ bapa cuti yerijãa niibocu. ³³ʒmureco Pacu, añuro mani ca niiro ca tiigu, mɔja niipetirã mena cũ nijato. To biro to biijato.

Añu doti cojorique

16 ¹Mani yee wedego Febe, Cencrea macãrã Jesucristore ca tɔo nɛnɛjeerãre ca tii nemogore, “Añuro cõre tiiya,” mɔjare yɛ ïi cojo. ²Wiogu wãme mena añuro cõre jãi bocaya, ca ñañarije manirã cũja ca tii yaarã cuti niirore biro tiiya. Ñucã niipetirije tii nemorique cõ ca boorijere cõre tii nemoña. Cõ pea paure tii nemo, ñucã yɛ cãare tii nemo, tiwo.

³Priscila,ⁱ Aquila, Cristo yeere yɛ ca pade bapa cutirãre añu dotiya. ⁴Cũja pea, “Cũre mani ca tii nemojata, mani cãare jãacãrucuma,” ïi uwi tɔgoeña pacarã yɛre tii nemowa. Yɛ, judíos ca niitirã Cristo Jesús're ca tɔo nɛnɛjeerã niipetirã, “Añu majuropeecã,” cũjare jãa ïi.

ⁱ 16.3 Griego wederique mena peera Prisca. Ména jɔguerɔpura Roma ca niiricãrã Corinto macã pee tua dooupa, too cũja ca niiro Pablo cũjare cũ ca bua earica tabere (Hch 18.2). Jiro Éfesɔpɔ cũ ca waaro Pablɔre bapa cuti waaupa ñucã (Hch 18.18-19, 26). Ano peera yua Romapɔ niupa ñucã.

- 5 Ñucã to birora Priscila,
Aquila yaa wiire ca nea
poo juu buerã cãare
añu dotiya. Ñucã yu yee
wedegu Epéneto Asia macũ,
Jesucristore ca tuo nunujee
juoricu cãare añu dotiya.
- 6 Mũja yee maquẽre ñigo,
bũaro ca paderico María
cãare añu dotiya.
- 7 Ñucã yu yaarã tia cũurica
wiipu, yu baparã ca
niiricarã, Andrónico, Junias
jãarire añu dotiya. Cũja pea
Jesucristo buerã watoare ca
nii majuropeerã ca niiricarã,
Jesucristore yu jũguero ca
tuo nunujee juoricarã, niima.
- 8 Jesucristo juori yu ca maigu
Ampliato cãare añu dotiya.
- 9 Urbano, Jesucristo yeere
jãare ca pade bapa cutigu,
ñucã yu ca maigu Estaquis
cãare añu dotiya.
- 10 Cũ añujato Apeles,
Jesucristore díamacũra
díamacũ cũ ca tuo nucũ
bũorijere mani ca majiro ca
tiiricu cãa.
Ñucã Aristóbulo yaa
wii macãrã cãa cũja
añujato.
- 11 Yu yee wedegu Herodión
cãa cũ añujato.
Ñucã Narciso yee wederã
Jesucristore ca tuo
nunujeerã cãa cũja
añujato.
- 12 Mani Wiogu yee maquẽre
bũaro ca pade bojarucurã
romiri, Trifena, Trifosa, cũja
añujato.
To biri apeo, yu yee
wedego yu ca maigo,
Pérsida, Wiogu yeere
bũaro ca paderucurico
cãa, cõ añujato.
- 13 Rufo, Jesucristore ca tuo
nunujeegu, ñucã cũ paco, yu
pacore biro ca niirico, cũja
añujato.
- 14 Asíncrito, Flegonte, Hermes,
Patrobas, Hermas, to biri
mani yaarã cũja mena ca
niirã cãa, cũja añujato.
- 15 Añu dotiya, Filólogo, Julia,
Nereo, cũ yee wedego
Olimpas, niipetirã mani
yaarã Cristore ca tuo
nunujeerã cũja mena ca
niirã cãare.
- 16 Ñucã to cãnacãrãpũrena
nucũ bũorique mena añuro
ameri añu dotiya.^J
Niipetirã Jesucristore ca
tuo nunujeerã mũjare
añu doti cojoma.
- 17 Yu yaarã, dica watiricaro
tii, añurije queti mũja ca wede
ecorique ñi camota, ca tiirã
menare ña majiri niina. Cũjare
camotaticãña. ¹⁸Cũja, mani
Wiogu Jesucristo yeere ca tiirã
méé niima. Cũja majurope,
cũja ca boorore biro cũja ca
tiirũgarijere ca tiirã niima. To

^J 16.16 Wajopuare ãpũriquea, tii nucũ bũorã, tíruũpũ cũja ca tii juo doorique
niipua (1S 10.1; Hch 20.37). “Beso santo,” Jesucristore ca tuo nunujeerã cũja ca tii
nucũ bũorique cuti niirije niiro biipua (1Co 16.20; 1P 5.14).

biri añuro t̄oricaro añurije wede ditori, bojoca ca yeri t̄goeña tutuatirãre c̄jare ïi ditoma. ¹⁹Niipetirã, añuro Jesucristo yee quetire m̄ja ca t̄o n̄n̄jeerijere majima. To biro m̄ja ca biirijere b̄aro ȳ ūjea nii. Añurije maquẽre ca tii majirã nii, ñañarije peera ca tii majitirã nii, m̄ja ca biiro ȳ boo.

²⁰Yoari méera, Æm̄reco Pac̄u añuro mani ca niiro ca tiigu, Satanás're m̄ja d̄pori docap̄u c̄re ùta abo c̄uc̄arucumi. Mani Wiogu Jesucristo c̄u ca añurije m̄ja mena to nijato.

²¹Ȳn paderique bapa Timoteo, ñucã ȳ yaarã, Lucio, Jasón, Sosípater jãari cãa, m̄jare añu doti cojoma.

²²Ȳn, Tercio ati p̄urore ca owaḡn, mani Wioḡre ca t̄o n̄n̄jeeḡn, m̄jare ȳ añu doti cojo.

²³Gayo cãa, m̄jare añu doti cojomí. Ȳn, niipetirã ano macãrã Jesucristore ca t̄o n̄n̄jeerã, c̄u yaa wiira jãa nea poo nii. Erasto, macã maquẽ wapa tiirica tiirire ca ïa n̄n̄jee bojaḡn, mani yee wedeḡn Cuarto, m̄jare

añu doti cojoma. ²⁴Mani Wiogu Jesucristo c̄u ca añu majuropeerije m̄ja niipetirã mena to nijato. To biro to biijato.

**Æm̄reco Pac̄ure baja
peo yapanorique**

²⁵Æm̄reco Pac̄ure mani baja peoco, añurije queti Jesucristo yee maquẽ ȳ ca wederije ca ïirore biro añuro ca t̄goeña tutuarã m̄ja ca niiro ca tii majiḡre. Æm̄reco Pac̄u to birora ca niicõa niigu, ati yepa ca niiparo j̄guerop̄ra ca majiña maniriquere, ²⁶mec̄ura, ca biipere wede j̄gueri maja c̄ja ca owa c̄urique mena mani ca majiro tiimi. Æm̄reco Pac̄u, “To biro ȳ tiirucu,” c̄u ca ïiricarore biro bojoca poogaari c̄õrora, díamac̄u t̄o n̄n̄jee, tee ca ïirore biro tii n̄n̄jee, c̄ja ca tiipere biro ïiḡn c̄ja ca majiro tiimi.

²⁷Æm̄reco Pac̄u, j̄c̄ura ca niigu, ca majiḡre, Jesucristo j̄ori, “Ca añu majuropeeḡn niimi,” ïi n̄c̄u b̄orique to nijato. To biro to biijato. Pablo